

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ VE MĚSTĚ PRACHATICE

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Autor práce: Pavel Mráz

Studijní obor: Charitativní a sociální práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 3

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

28. března 2013

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Markétě Elichové, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Romové v České republice	6
1.1 Vymezení pojmu Rom	6
1.2 Romská menšina	8
1.3 Současná historie Romů	9
1.4 Romové a majoritní společnost	12
2 Romská mentalita a její odlišnosti	14
2.1 Romská rodina	14
2.1.1 Absence individualismu	14
2.1.2 Absence soukromí, soukromého majetku a kolektivismus	15
2.2 Bydlení	15
2.3 Vzdělání	16
2.4 Zaměstnanost.....	17
3 Romové a sociální vyloučení	19
4 Současný stav romské populace ve městě Prachatice.....	21
4.1 Situace ve městě Prachatice	21
5 Výzkumné šetření	23
5.1 Cíl výzkumného šetření.....	23
5.2 Metodika výzkumného šetření	24
5.3 Výzkumný soubor	24
5.4 Popis sběru dat	24
5.5 Výsledky	25
6 Diskuse.....	31
Závěr	34
Seznam použitých zdrojů:.....	36
Abstrakt.....	41
Seznam příloh:	43
Přílohy.....	44

Úvod

Současná situace panující nejen v České republice a Evropě, ale v i celém světě, je nazývána sdělovacími prostředky jako globální krize. V této době se začínají u některých skupin majoritní populace šířit nálady směřující k nalezení viníka současné složité ekonomické a společenské situace.

Jednou ze skupin, proti které tato uskupení vystupují se svými zjednodušujícími schémata řešení ekonomicko - společenských problémů, je i skupina sociálně vyloučených romských obyvatel, lidí žijících rozdílným způsobem od většinové společnosti.¹ Rasismus a xenofobie není cestou řešení problému soužití s jakoukoli rozdílnou společenskou komunitou. Z tohoto důvodu jsem se začal o tuto problematiku hlouběji zajímat, protože ze svého profesního okolí znám příklady jak problémového tak i bezproblémového soužití Romů s majoritní společností. Náš region zatím zůstal ušetřen střetů mezi těmito skupinami a soužití majoritní společnosti a Romů je v Prachaticích, tedy v největším městě tohoto regionu, prozatím klidné.

V tomto městě byla důležitou událostí roku 2010 rekonstrukce bývalé ubytovny někdejších Závodů na výrobu vzduchotechnických zařízení (dnes a.s. Klima), kam posléze město Prachatice přestěhovalo převážnou část populace romských obyvatel. Z těchto skutečností vyplývají mnohé otázky: Nevytvořilo město předpoklad pro vývoj další možné sociálně vyloučené lokality „ghetta“? Jak to vnímají obyvatelé bývalé ubytovny? Jak vnímají tuto akci na radnici v Prachaticích? Právě tyto otázky byly impulsem pro mou bakalářskou práci a budu se jimi dále zabývat.

Romové se liší od majoritní společnosti, žijeme spolu či tedy spíše vedle sebe již několik století, ale naše hodnoty, tradice, zvyky a způsob života jsou velmi rozdílné a ani jedna ze stran se to dosud nenaučila akceptovat. Náš přístup k této menšině je v lecčem protektorský a mnohdy se ani nezajímáme o skutečné potřeby těchto lidí. Nástroj, který může pomoci, je sociální práce respektující zvláštnosti Romů, ta může rozvinout jejich samostatnost a možnosti uplatnění v současné moderní společnosti.

V bakalářské práci byl proveden rozbor dané problematiky za pomoci dostupné odborné literatury, internetových zdrojů a dokumentů města Prachatic a dále bylo provedeno výzkumné šetření v lokalitě Krumlovská čp. 39, Prachatice.

Cílem provedeného výzkumného šetření bylo zmapování postojů romských obyvatel této lokality. Otázky směřovaly k tomu, jak vnímají život a kvalitu bydlení v této lokalitě, dostupnost sociálních služeb a vůbec své postavení jako občanů města. Výzkumné šetření bylo realizováno formou rozhovorů, dotazování byli obyvatelé výše uvedené lokality města Prachatic.

¹ Srov. FRASER, A. *Cikáni*. Překlad Miklušáková, M. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-710-6212-X. s. 25.

1 Romové v České republice

Největší etnickou skupinou v České republice jsou Romové: „*Neexistuje však přesný odhad skutečného početního stavu této etnické skupiny, protože jediným způsobem, jak je zjišťován jejich počet, je sčítání lidu.*“²

Při sčítání lidu v roce 2011 se jen 5.135 osob³ přihlásilo k romské národnosti, i když demografický odhad počtu Romů žijících v ČR je 151.000 osob.⁴

Stanovit tedy přesný stav je velmi nesnadné, podle odhadů romských poradců může v současné době žít v České republice mezi 170.000 až 200.000 romských obyvatel.⁵ Dokonce některé odhady uvádějí, že v současné době tvoří romská menšina celkem 3% z celkové populace lidí v České republice, tj. 250.000 až 300.000 obyvatel⁶, což potvrzují i kvalifikované odhady.⁷

1.1 Vymezení pojmu Rom

Chceme-li vymežit pojem Rom, musíme nejprve definovat národnostní a etnickou menšinu. Národnostní menšiny můžeme charakterizovat pomocí dvou hledisek: z hlediska státní legislativy a z hlediska kulturních souvislostí koexistence dvou početně nerovnocenných národnostních/etnických subjektů, které žijí na určitém teritoriu, které je v moderní době vymezené hranicemi státu.⁸

V kulturních souvislostech je národnostní/etnickou menšinou každá skupina lidí, která: „*se odlišuje významnými etnickými znaky od většinové společnosti (jazykem, kulturními tradicemi, mentalitou, atd.), která nepřijímá národní identitu většinové společnosti, disponuje etnickým/národním vědomím a projevuje kolektivní vůli se deklarovat ve své osobitosti. V kulturních souvislostech může národnostní/etnická menšina odvozovat svou identitu ze základu etnického, jazykového, náboženského nebo kulturního ve smyslu kulturní tradice.*“⁹

V současnosti žijí národnostní menšiny v České republice buď v kompaktním osídlení na určitém teritoriu, jako např. Poláci na Těšínsku anebo jsou rozptýleny mezi

² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8549-0. s. 190.

³ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. [cit. 2013-03-17].

Dostupné na WWW: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30715&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=>

⁴ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4. s. 104.

⁵ Srov. JANOUŠKOVÁ, K.; NEDELNÍKOVÁ, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků: sborník studijních textů pro terénní pracovníky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-807-3685-034. s. 408.

⁶ Srov. TEMPLÁŘ. *Poklidné městečko dostává strach: Chystají se nás zahltit Romové*. [online]. Praha: Parlamentní listy. [cit. 2012-12-04]. Dostupné na WWW: <http://www.parlamentnilisty.cz/rss/zpravy/Poklidne-mestecko-dostava-strach-Chystaji-se-nas-zahltit-Romove-246769/diskuse>.

⁷ Srov. HIRT, T.; JAKOUBEK, M. *Romové: kulturologické etudy: etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-864-7383-X. s. 189.

⁸ Srov. MORAVCOVÁ, M. *Postavení národnostních menšin*. [online]. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: http://www.fhs.cuni.cz/kos/index.php?option=com_content&view=article&id=77&Itemid

⁹ Tamtéž.

většinovým obyvatelstvem, což se u nás týká veškerých nových národnostních menšin a etnických komunit.¹⁰

Definice národnostní menšiny, formulovaná v souvislostech státní legislativy, je v kontextu současného evropského standardu záležitostí právních kritérií jednotlivých států.¹¹ Za její všeobecnou definici je považováno vymezení národnostní menšiny společenstvím OSN: „*Národnostní menšina je skupina obyvatel státu, tvořící menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou odlišné od charakteristik většiny obyvatel, mající vědomí vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně kolektivní vůlí přežít, a jejímž cílem je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak i podle zákona.* (UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1985/31 of 14/5/85 at para. 181.)“¹²

V České republice charakterizuje pojem příslušníka národnostní menšiny Zákona č. 273/2001 Sb., tzv. menšinový zákon: „*Příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.*“¹³

V současnosti je statut národnostní menšiny v České republice přiznán dvanácti menšinám: **bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské.**¹⁴ V Evropské unii se termín národnostní menšina nepoužívá.¹⁵

Romské etnikum je zastoupeno ve všech pětadvaceti státech Evropské unie, výjimku tvoří pouze Malta. Je to civilizační okruh, který sám sebe nazývá Západem a jeho společenské zřízení je odvozeno od latinské části Římského impéria, které bylo společensky utvářeno vymezováním církevní a světské moci, reformací, protireformací, osvícenstvím až po budování národnostních států.¹⁶

Právní postavení romského etnika a jeho kolektivních práv se ve státech unie rozděluje podle dvou přístupů: státy, které uznávají koncept sociálních menšin (viz výše) a státy, jejichž ústava takové uznání neumožňuje.¹⁷

Co se týká sociálního postavení romských etnik a jejich subetnických skupin v bohatých severozápadních státech unie (kam můžeme zařadit i Českou republiku), lze jejich způsob života z větší části popsat jako živoření na okraji společnosti.¹⁸

¹⁰ Srov. MORAVCOVÁ, M. *Postavení národnostních menšin*. [online]. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: http://www.fhs.cuni.cz/kos/index.php?option=com_content&view=article&id=77&Itemid

¹¹ Srov. Tamtéž.

¹² SEDUKON O.P.S. *Multikulturalita - nové metody e-leasingu*. [online]. Ostrava: SEDUKON O. P.S. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na: <<http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=2>>.

¹³ BOROVIČKA, K. *Studie sektoru nestátních a neziskových organizací v pardubickém kraji*. [online]. Pardubice: První regionální rozvojová a.s. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: <http://www.prr.cz/editor/filestore/File/StudieNNOsvazekII/Kapitola%2002%20etnicke%20mensiny.pdf>

¹⁴ Srov. Tamtéž.

¹⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8549-0. s. 118.

¹⁶ HIRT, T.; JAKOUBEK, M. *Romové: kulturologické etudy: etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Cenek, 2004. ISBN 80-864-7383-X. s. 102.

¹⁷ Tamtéž. s. 102.

¹⁸ Srov. Tamtéž. s. 103

„*Romové nositelé romské kultury.*“¹⁹ Pojem „Rom“ může být ve společnosti chápán různě, obecně je za Roma považován ten, kdo se tak chová, tj. má specifický systém hodnot a norem, principů sociální organizace a způsobu řešení problémů.²⁰

„*Vědomí společného - romského původu.*“²¹ Toto vědomí je subjektivním předpokladem formování romské etnické identity a tím i přihlášením se k němu.²² V roce 2011 se k této národnosti přihlásilo pouze 12.000 občanů naší republiky,²³ tedy ne každý Rom se k této identitě hlásí.²⁴

Rom jako charakteristika připsaná z vnějšku. V tomto případě je za Roma považován ten, koho takto určilo okolí, neboť většina populace neuvažuje o druhých v kategorii kultury nebo zvolené identity, ale označuje lidi na základě jejich typického vzhledu.²⁵ V této práci bude za Roma považován každý člověk, který vyhovuje některé z výše uvedených charakteristik.

1.2 Romská menšina

Romové žijící v České republice nejsou jednoduše celkem, ale jsou příslušníky několika subetnických skupin mluvících různými dialekty romštiny, popřípadě etnolekty češtiny, slovenštiny nebo maďarštiny.²⁶ „*Nejvíce izolovanou skupinou ve vztahu k majoritě i k ostatním Romům tvoří tzv. Olašští Romové (Vlachika Roma), kteří se od zbytku romského etnika liší např. svými zvyky, způsobem obživy apod. a kteří tvoří asi 10 % Romů v ČR.*“²⁷

V bakalářské práci bylo provedeno výzkumné šetření mezi skupinou tzv. Olašských Romů, kteří tvoří romskou populaci obyvatel města Prachatic.

Romové tvoří v České republice specifickou národnostní menšinu, která žije na samém okraji společnosti a je pro ni typická velmi nízká životní úroveň, vysoká míra nezaměstnanosti a neuspokojivá bytová situace. Tato menšina se vyznačuje také degradovaným stupněm vzdělání a kvalifikace.²⁸

¹⁹ JAKOUBEK, M.; HIRTL, T. *"Romové" v osídlech sociálního vyloučení.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9876-8. s. 14.

²⁰ Srov. Tamtéž. s. 15.

²¹ DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku.* Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995, 245. ISBN 80-706-7533-0. s. 17.

²² Srov. Tamtéž s. 17

²³ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8741-8. s. 11.

²⁴ JAKOUBEK, M.; HIRTL, T. *"Romové" v osídlech sociálního vyloučení.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9876-8. s. 15.

²⁵ Srov. Tamtéž s. 17.

²⁶ Srov. HIRT, T.; JAKOUBEK, M. *Romové: kulturologické etudy: etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-864-7383-X. s. 189.

²⁷ LITVÍNOV JANOV. *Litvínov Janov – ghetto.* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: <http://litvinovjanov.blog.cz/0807/demografie-romske-mensiny>

²⁸ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes.* 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4. s.122.

Rom si je vždy plně vědom své příslušnosti k rodině a k rodu, má úctu ke starším členům, pečuje o děti patřící k rodině, stará se o bezmocné členy a tyto příslušníky také preferuje před ostatními, kteří do rodiny nepatří.²⁹

Romové nemají vlastní tradiční svátky, obvykle slaví křesťanské svátky s ostatními spoluobčany. I u této menšiny je patrný trend ústupu od původních tradic, který je zapříčiněn ovlivněním mladší generace školou a především televizí.³⁰

Romové jsou dnes uznanou národnostní menšinou se zaručenými menšinovými právy, sdružují se na národnostním principu a vydávají periodické i neperiodické publikace v romštině, či rozvíjí svou kulturu na každoročních festivalech. V česko-romské verzi vychází časopisy: Romano Hangos, Romano vodi a Kereka. U větší části Romů však došlo k sociálnímu propadu, jsou vytlačováni na okraje měst a stávají se závislí na sociálních dávkách. Tito Romové srovnávají svou materiální situaci se svou situací před rokem 1990 a toto srovnání dopadá pro současnost nelichotivě.³¹

V České republice se velká část romské menšiny nachází ve vážné sociálně-ekonomické situaci, což je v současné době závažným celospolečenským problémem. Zcela reálně zde existuje třída chudých lidí a rodin žijících dlouhodobě v závislosti na státním systému sociální ochrany, přičemž bydlí ve špatných podmínkách a často dokonce v rámci separovaných chudinských enkláv, tedy v izolaci od společenských institucí, které poskytují servis většině obyvatel státu. Navíc zcela chybí perspektiva zlepšení této sociální situace.³²

U romské menšiny nefunguje to, co u majoritní většiny ano, protože se doposud nepodařilo, aby právní systém země adresoval příslušníkům této menšiny své právní normy. U této minoritní sociálně marginalizované menšiny nereflktuje současné české právo její potřeby, nemá nic společného s kodexy fungujícími v této komunitě a nemůže tedy plnit regulační funkci práva. Vzniká zde jiný systém tzv. zdánlivého práva, protože veškeré procedury nalézání a prosazování práva jsou pro většinu členů této menšiny zcela nepochopitelné a jsou vnímány jako nevysvětlitelné jevy. Působení těchto jevů prohlubuje nedůvěru mezi menšinou a majoritou.³³

1.3 Současná historie Romů

„*Dějiny Romů jsou z větší části rekonstrukcí.*“³⁴ Tito lidé nemají své kronikáře, své stavby ani jiné hmotné památky, ale i tak je jejich historie velmi bohatá. Velkým mezníkem byla pro československé Romy 2. světová válka, důsledná realizace

²⁹ Srov. HIRT, T.; JAKOUBEK, M. *Romové: kulturologické etudy: etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-864-7383-X. s. 190.

³⁰ Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migrantí v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8648-9. s. 123.

³¹ DŮM NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN O. P. S. *Romská národnostní menšina*. [online]. Praha. [cit. 2012-12-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.dnm-praha.eu/MENSINY/Romska>>.

³² Srov. JAKOUBEK, M.; HIRTL, T. *"Romové" v osídlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9876-8. s. 25.

³³ Srov. Tamtéž s. 40.

³⁴ SEKÝT, V. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. 2. aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3671-822. s. 123.

genocidy ze strany nacistů se nevyhnula ani této skupině lidí. Rok 1945 byl pro romskou populaci v Československu rokem nula, protože skupinu původních českých a moravských Cikánů představuje jen několik rodin.³⁵ V tomto období přichází do Čech a na Moravu především do průmyslových center a uvolněného pohraničí velká skupina slovenských Romů.³⁶ Dalším mezníkem je rok 1948 a zejména pak rok 1950, kdy došlo k úpravě legislativy rozhodnutím správního zákona vedeného pod č.881/1950 Sb., které se týkalo osob dle tohoto zákona žijících cikánským způsobem života, tak jak je definoval zákon č. 117/1927. Romové byli novým režimem bez výhrad zrovnoprávnění s ostatním obyvatelstvem.³⁷

Toto zrovnoprávnění mělo ideologický původ vzhledem k tomu, že zaostalý způsob života romského obyvatelstva měl být dle nového učení způsoben vykořisťovatelským buržoazním systémem. V rámci budování nové socialistické společnosti se měli Romové změnit. Realita se však od původních představ komunistických ideologů značně lišila.³⁸

Zlomový byl rok 1958, kdy KSČ zveřejnila a začala realizovat asimilační program vůči romskému obyvatelstvu. Orgány komunistické strany³⁹ a později i státu se k této problematice vyslovily a stanovily zásady dalšího postupu v cikánské otázce. V důsledku realizace tohoto plánu byl v roce 1958 přijat a vydán zákon č. 74/1958 o zákazu kočovného způsobu života.⁴⁰ Národní výbory jako orgány státní správy a samosprávy měly za úkol provést trvalé usídlení dosud neusazených Romů, kromě kočovníků i polokočovníků, kterým úřady následující rok sebraly koně a další věci.⁴¹

Sociální inženýrství, jehož objektem se Romové stali, mělo urychlit jejich asimilaci. K absurditám tohoto pojetí patřilo mimo jiné i zařazení Romů do politického školení. Nadřazený způsob řešení romské otázky však nepřinesl to, co od něho komunističtí ideologové očekávali, i když bylo dosaženo částečného zlepšení sociální úrovně u části romských rodin, zlepšila se zdravotnická péče a postupně byla odstraňována ngramotnost.⁴²

*„Koncem šedesátých let 20. století vznikl jako důsledek postupného uvolňování politické situace v tehdejší Československu Svaz cikánů. Práce a trvání svazu ukončila v dubnu 1973 normalizace společnosti. Romské obyvatelstvo se poté stalo pasivním objektem státní sociální politiky.“*⁴³ Individuální i skupinová péče se stala výlučně

³⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-706-7533-0. s. 9.

³⁶ Srov. Tamtéž. s. 10.

³⁷ Srov. KALEJA, M.; KNEJP, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. J. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. ISBN 978-807-3687-083. s. 43.

³⁸ Srov. Tamtéž s. 44.

³⁹ Pozn. Komunistické strany Československa. Zde v práci použit termín jak jej požívali sami komunisté.

⁴⁰ Pozn. v tomto zákoně byly kodifikovány i trestní postihy za jeho nedodržování ze strany cikánského obyvatelstva.

⁴¹ Srov. KALEJA, M.; KNEJP, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. J. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. ISBN 978-807-3687-083. s. 45.

⁴² Srov. Tamtéž. s. 25.

⁴³ Srov. Tamtéž. s. 46.

doménou úředníků z řad majority.⁴⁴ I když je nutno uvést, že vládní usnesení ke zprávě o současném řešení cikánské otázky z roku 1984 upustilo od intenzivních asimilačních snah a asimilace byla nahrazena termínem integrace. Tato terminologická změna v oficiálním komunistickém vládním dokumentu ukazuje na jistý posun v názírání na Romy v tehdejší době. Postup mocenských orgánů se v době reálného socialismu vyvinul v etnoemancipační snahy, přičemž změny roku 1989 tento nastoupený vývoj urychlily.⁴⁵

Postavení romské menšiny se po roce 1989 podstatně změnilo. V tomto období dochází k nástupu tržní ekonomiky, která pro velkou část romské národnostní menšiny znamenala reálné zmenšení šance na tzv. „dobrý život“. Důvodem byla marginální pozice na trhu práce, která je vedle předsudků a diskriminace zdrojem chudoby této národnostní menšiny.⁴⁶

„Rok 1990 byl pro Romy zlomovým, v březnu tohoto roku vznikla politická strana Romská občanská iniciativa.“⁴⁷ V červnu 1990 tato strana kandidovala spolu s Občanským forem a VPN. Při parlamentních volbách ROI uspěla a poprvé v historii zasedli zástupci Romů v zákonodárných sborech Československé republiky. Dále vzniklo mnoho nových romských sdružení, svazů a dalších subjektů. V roce 1991 však dochází k rozdrobení romského hnutí a to jednak díky rozporům mezi samotnými Romy a také i ztrátou nadšení, které provázelo porevoluční období.⁴⁸

V devadesátých letech 20. století bylo problematické vyšetřování trestných činů páchaných z rasových pohnutek. „Útoky byly často posuzovány jako prosté rvačky, či osobní rozepře, nebo byly hodnoceny jako trestné činy bez rasové motivace nebo dokonce jako přestupky.“⁴⁹ Rasistické útoky si vyžádaly i životy lidí, např. 24. 9. 1993 smrt Tibora Danihela v Písku, nebo 15. 2. 1998 smrt matky šesti dětí Heleny Bihariové, kterou rasisté hodili ve Vrchlabí do řeky Labe, kde žena následně utonula.⁵⁰ V této době (tj. v roce 1997) a za této situace přichází vlna romského vystěhovalectví, kdy je jako hlavní důvod uváděna rasová diskriminace a násilí.

„Od počátku roku do 30. září 1997 požádalo o status uprchlíka v Kanadě 1050 českých Romů.“⁵¹ Vystěhování ustalo až po opatření kanadské vlády, která pro Českou republiku obnovila vízovou povinnost. Podobná opatření přijala i Velká Británie, kam se rovněž čeští Romové chtěli vystěhovat.

⁴⁴ Pozn. Zejména mostecký Chánov se stal symbolem naprosto iluzorních předpokladů a pochybení státní romské bytové politiky.

⁴⁵ Srov. JAKOUBEK, M.; HIRTL, T. "Romové" v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9876-8. s. 18.

⁴⁶ Srov. WINKLER, J. Analýza potřeb integrace Romů na českém trhu práce. [online]. [cit. 2012-12-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.mopo-cz.eu/stranky/analyza-potreb-integrace-romu-na-ceskem-trhu-prace>>.

⁴⁷ DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-706-7533-0. s. 220.

⁴⁸ Srov. Tamtéž s. 223.

⁴⁹ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4. s. 116.

⁵⁰ Tamtéž. s. 119.

⁵¹ Tamtéž s. 120.

V České republice se od devadesátých let 20. století slaví Mezinárodní den Romů jako jeden z mála svátků, které romská menšina má. Na celém světě si Romové připomínají oslavy 8. dubna jedním společným symbolem, například v roce 2002 to bylo zapalování svící a v roce 2003 házení květin do řek. V roce 2004 byla v pražských Letenských sadech zasazena mladá lípa, která symbolizuje zapuštění kořenů národnostních menšin. Od tohoto roku se každoročně při příležitosti 8. dubna slavnostně zalévá. Tohoto počínu se většinou zúčastní některý z politických reprezentantů České republiky.⁵²

Senátor Jiří Čunek (KDU-ČSL) postavil svou politickou kariéru na velmi sporném řešení romské otázky ve městě Vsetín, kde působil v roce 2006 jako starosta. Místo hledání řešení tíživé sociální situace vsetínských romských rodin a odstranění příčin jejich sociálního vyloučení, zvolil tento politik jinou cestu a to tyto „problematické“ občany svého města vystěhoval do polorozpadlých domků na venkov do regionů Hané a Jeseníků.⁵³

To, že není v naší zemi vše v pořádku, ukázal rasistický útok skupiny neofašistů na severní Moravě v roce 2009, kde došlo k vážnému popálení dvouletého děvčátka. Případ šokoval celou republiku a zvedl vlnu solidarity mezi většinovou společností a romskou komunitou.⁵⁴

V roce 2011 došlo ve Šluknovském výběžku v severních Čechách k eskalaci násilí, které bylo zapříčiněno dlouhodobě neřešenými sociálními problémy tamního romského obyvatelstva a také problémy v soužití mezi romskou a většinovou populací. Nepokoje se spustily po napadení obsluhy baru v Novém Boru a dále útokem dvaceti romských násilníků na šestičlennou skupinu. V tomto regionu došlo k občanským nepokojům a demonstracím, které byly řešeny vládou České republiky a byla zde nutná i přítomnost speciálních policejních sil po dobu několika týdnů.⁵⁵

1.4 Romové a majoritní společnost

Romové a Češi mají ve svém soužití mnoho problémů a ze strany majoritní společnosti je Romům vytýkána hluchost, špatné sousedské vztahy, nevzdělanost, špatná pracovní morálka, lenost, nečestné jednání, agresivita, kriminalita a prostituce. Z druhé strany je Čechům vytýkán citový chlad, vypočítavost, nadřazené chování, xenofobie a rasismus. U obou skupin je více jedinců, kteří zobecňují negativní vlastnosti jedné ze skupin a tyto pak přisuzují celé skupině.⁵⁶

⁵² Srov. HORVÁTHOVÁ, R. *Historie 8. dubna - Mezinárodního dne Romů*. [online]. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.romea.cz/cz/zpravy/historie-8-dubna-mezinarodniho-dne-romu>>.

⁵³ Srov. MOTÝL, I. *Romy lze léčit jedine prací, je přesvědčen senátor Čunek*. [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/rasismus-v-cesku/romy-lze-lecit-jedine-praci-je-presvedcen-senator-cunek_253176.html

⁵⁴ ANTIFA.CZ *Neonacisté mluví o Natalce Sivákové*. [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.antifa.cz/content/neonaciste-mluvi-o-natalce-sivakove>>.

⁵⁵ Srov. AKTUÁLNĚ.CZ. *Nepokoje na Šluknovsku*. [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: <http://wiki.aktualne.centrum.cz/nepokoje-sluknov-varnsdorf-rumburk-romove/>

⁵⁶ Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8648-9. s. 123.

Vztahy mezi majoritní společností a romskou menšinou zde zůstávají stále velmi vyhocené. Více než 80 procent Čechů vidí vzájemné soužití obou skupin negativně, polovina z nich o něm hovoří dokonce jako o velmi špatném. Vyplývá to ze zjištění Centra pro výzkum veřejného mínění. Vzájemné vztahy mezi romskou a neromskou populací v České republice hodnotí 42 procent dotázaných jako spíše špatné, 40 procent jako velmi špatné. Na opačném pólu stojí 14 procent obyvatel, přičemž pouhé jedno procento považuje tyto vztahy za velmi dobré.⁵⁷

„V České republice má většina neromského obyvatelstva při setkání s Romy negativní pocity. Nejčastěji se k nim příslušníci majoritní společnosti chovají lhostejně a někteří k nim mají nechuť a odpor. Romům jsou jako rasově odlišným odepírána rovná práva, které jsou realizovány jak institucemi, tak i vědomě jednotlivci.“⁵⁸

Vztahy mezi Romy a ostatními obyvateli České republiky se zhoršují. Dřív proti menšině demonstrovali jen krajně pravicoví extremisté, v poslední době se k nim v některých regionech přidávají i místní obyvatelé. V roce 2011 se napětí vystupňovalo na Šluknovsku, kde se po několika incidentech konaly protiromské demonstrace a protestní pochody. V roce 2012 vřely vášně na Břeclavsku, kde si zraněný patnáctiletý chlapec vymyslel, že ho napadli právě Romové. Situaci uklidňovala policie i romští předáci.⁵⁹

Na pomyslné druhé straně pracuje např. Agentura pro sociální začleňování, která podporuje 17 měst a obcí při řešení problematiky sociálního vyloučení. Ukazuje se, že v České republice je dnes velký počet obcí, které mají zájem řešit problémy spojené s tímto vyloučením obyvatel odpovědně a systematicky a jsou připraveny na řešení tohoto problému intenzivně pracovat.⁶⁰

Terénní sociální práce se snaží odbourávat stereotypy spojené s romskou komunitou. Pomáhá romským spoluobčanům se začleňováním do majoritní společnosti, kterou se snaží přesvědčit, že i Romové jsou schopní žít jako ostatní. Vychází z individuality každého klienta a specifika jeho problému za akceptace jeho sociálního prostředí, se kterým je v interakci.⁶¹

⁵⁷ Srov. MEZIKULTURNÍ DIALOG. *Vztahy Romů a majority jsou na bodě mrazu, ukázal průzkum* [online]. Praha. [cit. 2012-12-08]. Dostupné na WWW: <http://www.mezikulturnidialog.cz/Informace/vztahy-romu-a-majority-jsou-na-bode-mrazu-ukazal-pruzkum.html>.

⁵⁸ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4. s. 15.

⁵⁹ Srov. EUROZPRÁVY.CZ *ČR bojuje s integrací romské menšiny a s přílivem cizinců*. [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na WWW: <http://domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/59342-cr-bojuje-s-integraci-romske-mensiny-a-s-prilivem-cizincu>.

⁶⁰ Srov. ZEMAN, V. *Agentura pro sociální začleňování bude působit v 17 nových městech a obcích*. [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na WWW: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/agentura-pro-socialni-zaclenovani-bude-pusobit-v-17-novych-mestech-a-obcich>.

⁶¹ Srov. KAŠPAROVÁ, V. *Význam terénní sociální práce pro romskou komunitu v Jihočeském kraji*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. s. 11-12.

2 Romská mentalita a její odlišnosti

Náš středoevropský prostor byl mnohokrát zmítán konflikty, docházelo ke změnám hranic státních útvarů či vzniku nových států. Původní obyvatelstvo tohoto geografického útvaru se vlivem všech dějinných událostí promísilo, takže se dá dnes tvrdit, že mentalita evropského obyvatelstva si je podobná.⁶² „*Toto však nemůžeme tvrdit o Romech. Tito lidé pocházejí z Indie a zde také před svým příchodem do našeho geografického prostoru žili řadu staletí kočovným způsobem života. Zde se vytvářely jejich normy, zvyky, kultura i náboženské představy.*“⁶³ Pro nás, kteří indický subkontinent známe pouze zprostředkovaně ze sdělovacích prostředků a nemáme s ním přímou osobní zkušenost, těžko chápeme některé hluboce zakořeněné romské zvyky, které jsou v našich geograficko-klimatických podmínkách složitě akceptovatelné a námi (majoritou) jsou vnímány jako důkaz romské povrchnosti a neschopnosti adaptace. Z tohoto důvodu se ve své práci zastavím u některých odlišností romské mentality.

2.1 Romská rodina

Za základní jednotku romského společenství je považován specifický typ rodiny s charakteristickými rysy pro toto společenství:

- absence individualismu
- absence soukromí s důrazem na výrazný rodinný kolektivismus
- absence soukromého majetku rodiny⁶⁴

Rodina má pro Romy obrovský význam a traduje se o ní, že by mohla být příkladem pro všechny národy a to především v soudržnosti a v pojímání vztahů mezi členy. V těchto rodinách je samozřejmostí úcta a respekt ke všem jejím členům, vnější romské chování k majoritní společnosti však působí jinak.⁶⁵ „*I zde se tato pro Romy významná kulturní struktura začíná přijímáním konzumních hodnot rozkládat.*“⁶⁶

2.1.1 Absence individualismu

Pro Romy je nejdůležitější patřit ke konkrétní rodině, která je pro ně základem a nositelkou tradiční romské kultury tvořící tak hlavní a nejnvýraznější položku

⁶² Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2. aktualiz. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3671-822. s. 123.

⁶³ Tamtéž s. 123.

⁶⁴ Srov. JAKOUBEK, M. Romská kultura - determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, M.; KNEJPL, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. ISBN 978-807-3687-083. s. 78.

⁶⁵ Srov. KALEJA, M.; KNEJPL, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. ISBN 978-807-3687-083. s. 101.

⁶⁶ KLIMES, J. *Romové jsou jiní a jiní zůstanou*. In: HUČÍN, J. [online]. [cit. 2012-12-12]. Dostupné na WWW: <http://jeronym.klimes.sweb.cz/clanky/psychologie/romove_hucin.htm>.

v souboru kolektivních identit.⁶⁷ S rodinou se v tradiční romské kultuře člověk legitimizuje a je vizitkou jeho totožnosti.⁶⁸

2.1.2 Absence soukromí, soukromého majetku a kolektivismus

Typickým rysem tradičního romského společenství je absence soukromé sféry. Všichni členové širší i užší rodiny jsou součástí rozsáhlého okruhu příbuzných, kteří si nárokují i to, co by z pohledu majority náleželo pouze jedinci, partnerům či užší rodině (platí to i naopak).⁶⁹ Rodina eliminuje jakékoliv náznaky intimity či soukromí, což platí o oblečení, jídlu až po fyzickou práci či peníze a nic tak není výhradním vlastnictvím jedince, ale vždy celé rodiny.⁷⁰ Co se týče soukromého majetku, můžeme v romské rodině hovořit o tzv. generalizované reciprocitě, která je charakteristická pro egalitární skupiny, tedy skupiny, kde jsou členové spojeni nejužšími pouty. V těchto uskupeních člověk, který něco dává, neočekává okamžitě protidaru, ale na druhou stranu zde není rozdíl mezi darem a krádeží. Často také chybí i výraz "děkuji", protože vyjádření díky by zpochybnilo akt sdílení, který je pro tato společenstva nejdůležitější.⁷¹

2.2 Bydlení

Původním romským sezonním obydlím byla zemnice a později podzemnice, posléze byl nejtypičtějším a nejrozšířenějším jednoprostorový domek zvaný koliba nebo kher (dům) o rozměrech 2,5 x 3 m se sedlovou střechou. Stavební materiál použitý na dům vždy odpovídal lokalitě, kde byl postaven.⁷² Později byl tento domek nahrazen dvou a více prostorovou stavbou. Tyto typy domů se objevují dodnes v koncentrovaných romských osadách či romských čtvrtích.⁷³ „*Situace v bydlení se pro většinu Romů změnila po přesídlení do České republiky, kde se usazovali jak ve velkých hustě osídlených městech, tak i v řídko osídleném pohraničí a to i určovalo typ romského bydlení.*“⁷⁴ Problematika romského bydlení se vyostřila v 90. letech minulého století v souvislosti s restitucemi a privatizací bytového fondu. Vzhledem k tomu, že objektem restituce se většinou stávaly dlouhou dobu neudržované domy ze starší zástavby, které byly v minulosti přidělovány romské komunitě v rámci realizace bytové politiky minulého režimu. Je

⁶⁷ Srov. JAKOUBEK, M. Romská kultura - determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, M.; KNEJPL, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. ISBN 978-807-3687-083. s. 78.

⁶⁸ Srov. Tamtéž s. 79.

⁶⁹ Srov. JAKOUBEK, M. Romská kultura - determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, M.; KNEJPL, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. ISBN 978-807-3687-083. s. 80.

⁷⁰ Srov. Tamtéž s. 81

⁷¹ Srov. Tamtéž s. 81

⁷² Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-706-7533-0. s. 75.

⁷³ Srov. Tamtéž s. 76-77.

⁷⁴ Tamtéž s. 78.

nutno také uvést, že většinou to byly domy v neudržovaných centrech větších a velkých měst.⁷⁵

Snahou nových majitelů a samospráv bylo vytlačit tyto problémové nájemníky na okraj měst do holobytů či nevyhovujících bytů. Také se nezdá stává, že tito lidé jsou zneužíváni majiteli domů a to vzhledem k jejich neschopnosti orientovat se v úředních postupech obcí a také proto, že nabídka spekulantů se zdá romským klientům výhodná, ale z dlouhodobé perspektivy je tomu zcela naopak a mnohdy je na hranici páchaní trestného činu.⁷⁶

Je samozřejmě také nutno uvést, že i ze strany Romů žijících svým typickým způsobem života (tj. hlučnost, oslavy, setkávání příbuzných, tanec a hádky) dochází k narušování sousedských vztahů, zejména tedy v činžovních a panelových domech. Většina nájemníků se snaží tento obtěžující způsob života svých sousedů eliminovat, ale nutno podotknout, že ne vždy se jedná o rasismus,⁷⁷ i když i ten se do sféry romského bydlení promítá.

2.3 Vzdělání

Po skončení 2. světové války byla většina Romů negramotná a o jejich vzdělanosti se nedalo vůbec hovořit. Pouze někteří moravští Romové, kteří se vrátili z koncentračních táborů nebo přežili v ilegalitě, se z této statistiky vymykali. Počátky vzdělávání romských dětí v poválečném období spadají do padesátých let, kdy byly romské děti vzdělávány v Květušíně ve vojenském prostoru Boletice pedagogem Miroslavem Dědičem, později v roce 1953 v obci Dobrá Voda na Prachaticku, kde fungoval dětský domov.⁷⁸

V tomto období ještě neexistovala pro romské děti povinná školní docházka a výuka se uskutečňovala z iniciativy jednotlivých učitelů ve spolupráci s nadšenými pracovníky správy obcí. K postupnému zavádění povinné školní docházky pro romské děti bylo přikročeno až v šedesátých letech 20. století. S postupujícími lety se začali objevovat romští žáci i v šestých třídách a poté narůstaly počty žáků, kteří končili školní docházku na 2. stupni. Řada romských dětí absolvovala učiliště, střední školy a někteří dokonce vysokou školu.⁷⁹

⁷⁵ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8741-8. s. 67-68.

⁷⁶ Srov. Tamtéž s. 70.

⁷⁷ Srov. JAKOUBEK, M.; HIRTL, T. *"Romové" v osídlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9876-8. s. 330.

⁷⁸ Srov. BALÁŽ, R. Pedagogický experiment Miroslava Dědiče. *Sociální práce*, 2011, roč. 11, č. 2. ISSN 1213-6204. s. 28.

⁷⁹ Srov. KAJANOVÁ, A.; URBAN D. *Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České republice*. [online]. [cit. 2012-12-15]. Dostupné na WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/vzdelani-jako-klicova-oblast-integrace-romu-v-ceske-republice>>

„Úroveň vzdělání Romů v současné době stagnuje a nelze do budoucna očekávat, že se tento vývoj zlepší. V rodinách se mluví etnolektem česky nebo romsky a komunikační dovednosti romských dětí jsou proto velmi omezeny.“⁸⁰

Děje se tak zejména i proto, že velmi málo romských dětí navštěvuje mateřskou školu a řada z nich je odkázána na předškolní výchovu v rodině, která neposkytuje dobrou přípravu pro školní práci.⁸¹

Znepokojující a mnohdy i nebezpečné jsou snahy speciálních pedagogů i mnohých úředníků udržovat naplněnost speciálních škol a produkovat tak velké množství lidí, kteří budou zcela zbytečně žít v závislosti na státní podpoře. Část odpovědnosti za svoji současnou situaci nesou i samotní Romové, protože v romské rodině je každá individuální činnost podezřelá a romské rodiny nemají zatím zájem na školním vzdělání svých dětí.⁸²

Při vstupu do základní školy musí romské děti překonávat jazykové, sociální a i psychické bariéry, které je znevýhodňují oproti jiným žákům. V roce 1995 měli romští žáci 14 x větší pravděpodobnost neúspěšných výsledků a 36 x horší vyhlídky dokončení úplného základního vzdělání. Řada romských dětí je zařazována do speciálních škol, aniž by měly mentální postižení či nedostatečné jazykové a sociální vybavení.⁸³

K problematice vzdělání romské menšiny je třeba začít přistupovat komplexně a systematicky. Podle zprávy Světové banky přijde ročně Českou republiku segregace romských žáků až na 16 miliard korun. Tato částka zahrnuje jak výdaje státu na nezaměstnané Romy a další sociální dávky, tak i sumu každoročně putující ze státního rozpočtu na neopodstatněné vzdělávání nadměrného množství romských dětí v rámci speciálního školství. Dále se v této částce projevují ztráty české ekonomiky na daních, které tato menšina neodvádí buďto vůbec nebo v daleko menší míře než většinová společnost.⁸⁴

2.4 Zaměstnanost

Romové si uvědomují skutečnost, že je nikdo nechce zaměstnat a chápou toto jednání jako diskriminaci a rasismus ze strany majoritní společnosti. Navíc v současnosti ubylo nekvalifikované práce a na trhu se objevila i silná konkurence v podobě cizinců, kteří jsou ochotni pracovat i za nižší mzdu, než jsou pro Romy a jejich rodiny zákonem přiznané sociální dávky.⁸⁵

⁸⁰ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4. s. 111.

⁸¹ Srov. Tamtéž s. 111.

⁸² Srov. KALEJA, M.; KNEJP, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. J. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. ISBN 978-807-3687-083. s. 83.

⁸³ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4 s. 112.

⁸⁴ PIKALOVÁ, I. *Problémy s Romy vyřeší jedině vzdělání*. [online]. Brno. [cit. 2012-12-15]. Dostupné na WWW: <<http://lp.cz/2010/11/problem-s-romy-vyresi-jedine-vzdelani/>>.

⁸⁵ Srov. SEKÝT, V. Romské tradice a jejich konfrontace se současností (Romství jako znevýhodňující faktor). In HIRT, T.; JAKOUBEK, M. *Romové: kulturologické etudy: etnopolitika, příbuzenství*

U nízkokvalifikovaných pracovních míst, které pro některé Romy přicházejí v úvahu, je problémem jejich flexibilizace a nestabilita na trhu práce, s čímž souvisí i únik pracovníků do neformální šedé ekonomiky. Podle výzkumů 15 procent Romů, kteří se deklarují jako zaměstnaní, pracuje v neformální ekonomice tedy tzv. na černo.⁸⁶

„Nečinnost a neúčast Romů na pracovním trhu je vysoká, zhruba 56 procent Romů v produktivním věku od 15 do 64 let není součástí pracovních sil. To znamená, že nejsou zaměstnaní a ani nehledají práci. Nezaměstnaní Romové, kteří aktivně hledají práci, tvoří pouze pět procent Romů v produktivním věku.“⁸⁷

Je nutné uvést, že velkou měrou se na nezájmu Romů o hledání práce podílí i ztráta motivace, která je úzce spojena s celkovou situací lidí ve vyloučených lokalitách. Tito lidé se opakovaně setkávají s neúspěchem při snaze získat práci, často byli při hledání odmítnuti z různých důvodů, nejen kvůli své etnické příslušnosti, ale především i díky původu z vyloučené lokality, což je ze strany zaměstnavatelů často považováno za problematické. Opakovaný neúspěch při hledání zaměstnání pak bývá důvodem k rezignaci. Řada lidí proto přijímá nelegální práce, jak bylo uvedeno výše, neboť se v jejich situaci jedná o jediný možný způsob zajištění příjmu pro sebe i rodinu.⁸⁸

Dalším problémem, který komplikuje zaměstnanost a vůbec možnost si najít zaměstnání, je zdravotní stav. Pro tuto populaci je typická vysoká natalita a mortalita s věkovým mediánem 24 let, pro srovnání u běžné populace se medián přibližuje k horizontu 40 let.⁸⁹ Zdravotní stav Romů vykazuje oproti majoritní populaci ČR i vyšší podíl nemocnosti a invalidity, např. plný invalidní důchod má dvakrát více Romů a částečný invalidní důchod pobírají 8 x častěji než je tomu u ostatní populace ČR. To samozřejmě souvisí s životním stylem romského etnika, jakým je nevhodná strava, nevyhovující bytové podmínky, nevyhovující hygienické návyky, omezený přístup ke zdravotní péči a závislosti.⁹⁰

V průzkumu provedeném orgány Evropské unie byla zjišťována životní situace 22.000 Romů v 11 zemích EU s nejpočetnějšími romskými menšinami včetně České republiky a Slovenska. Méně než třetina Romů v EU měla zaměstnání. Pouze v Česku

a sociální organizace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Cenek, 2004. ISBN 80-864-7383-X. s. 211.

⁸⁶ Srov. WINKLER, J. *Analýza potřeb integrace Romů na českém trhu práce.* [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné na WWW: <http://www.mopo-cz.eu/stranky/analyza-potreb-integrace-romu-na-ceskem-trhu-prace>.

⁸⁷ GINTER, J. *Většina Romů, kteří by mohli pracovat, si zaměstnání nehledá.* [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné na WWW: <http://www.novinky.cz/domaci/282064-vetsina-romu-keri-by-mohli-pracovat-si-zamestnani-nehleda.html>

⁸⁸ Srov. VLÁDA ČR. *Nezaměstnaných Romů je méně, než tvrdí deník Právo.* [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/na-pravou-miru/nezamestnanych-romu-je-mene--nez-tvrdi-denik-pravo-100109/>.

⁸⁹ Srov. KAJANOVÁ, A. a kol. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. ISBN 978-807-3941-819. s. 50.

⁹⁰ Srov. Tamtéž s. 51.

přesáhl počet zaměstnaných Romů hranici 40 procent. V Portugalsku, Itálii nebo Francii mělo placenou práci dokonce jen zhruba deset procent Romů.⁹¹

3 Romové a sociální vyloučení

Romové bývají nejčastěji sociálně vylučovanou komunitou, tito občané mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci) a jsou mimo společenské sítě, přičemž nemají dostatek vertikálních kontaktů krom své lokality.⁹² Tento nedostatek se může projevat nemožností participace na demokratickém a právním systému podporujícím občanskou integraci, pracovním trhu rozvíjejícím ekonomickou integraci, sociálním státu a sociální integraci a rodinném či komunitním systému, který přispívá k interpersonálnímu začlenění.⁹³

Vláda České republiky přijala v roce 2011 dokument - strategii boje proti sociálnímu vyloučení v letech 2011 až 2015. Plán je rozdělen do šesti oblastí, které jsou úzce napojeny na oblast této problematiky. Jde o sféry bezpečnosti, bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti, sociálních služeb a regionálního rozvoje.⁹⁴

*„Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi.“*⁹⁵ Sociálně vyloučení lidé obvykle nestojí před jedním problémem, ale před jejich komplexem, kdy mnohý z nich by i jednotlivě ohrožoval normální fungování jedince ve společnosti. S postupným propadem na dno přestává být zřejmé, co je jeho původním důvodem a co jeho následkem.⁹⁶

Lidé žijící na okraji společnosti se přizpůsobují podmínkám sociálního vyloučení a osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti. Proto někdy bývá soužití problematičtější a návyky získané adaptací na život v sociálním vyloučení pak těmto lidem znemožňují být úspěšnými ve většinové společnosti. Ztrácí (či ani nezískávají) hodnotové žebříčky středostavovského občana orientovaného na kariérní vzestup a úspěch. To je znovu a znovu uzavírá v pasti, z které se tito lidé nedokážou dostat bez cizí pomoci.⁹⁷

Specifickou roli zde hraje etnicita, zejména ta přisouzená. Podstatná část obyvatel České republiky se nesprávně domnívá, že v případě sociálního vyloučení se jedná primárně o problém etnický, nikoliv sociální. Zjednodušeně řečeno důvodem chudoby a vyloučení části romské populace není její sociální situace, ale etnický původ.

⁹¹ Srov. ČESKÉ NOVINY. *Romové jsou v EU na okraji, ti čeští častěji pracují*. [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/romove-jsou-v-eu-na-okraji-ti-cesti-casteji-pracuji/798191>.

⁹² Srov. AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. *Co je sociální vyloučení*. [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na WWW: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>.

⁹³ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti: Cesty Romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8741-8. s. 33.

⁹⁴ Srov. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Vláda přijala Strategii boje proti sociálnímu vyloučení v letech 2011-2015*. [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-prijala-strategii-boje-proti-socialnimu-vyloucení-v-letech-2011-2015-87664/>

⁹⁵ NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8741-8. s. 33.

⁹⁶ Srov. ŠVEC, J. *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, Úřad vlády ČR, 2010. ISBN 978-80-7440-014-8. s. 5.

⁹⁷ Srov. Tamtéž s. 6.

Přítom v současné době je již zřejmé, že ne všichni Romové v České republice žijí v prostředí sociálního vyloučení a ne každý, kdo se v těchto podmínkách nalézá, je Rom.⁹⁸

Podle výzkumu MPSV z roku 2006 žije ve vyloučených lokalitách cca 80 tis. obyvatel a z toho téměř jednu čtvrtinu nelze považovat za Romy.⁹⁹ Tedy problematika sociálního vyloučení se netýká jenom Romů, ale i majoritní společnosti, protože i lidé z většinové společnosti jsou ohrožováni oslabením sociální soudržnosti a vazeb, růstem napětí, kriminální činností, zneužíváním drog, konflikty a finančními prostředky ve formě sociálních dávek pro občany vyloučené z práce.¹⁰⁰ Na druhou stranu nelze opomíjet fakt, že sociální vyloučení je v České republice částečně kritizované. Romové jsou často stigmatizováni, tedy nálepkováni jako osoby nebo skupina osob tzv. „problémových“ nebo „nepřizpůsobivých“. Etnická, náboženská, národnostní, kulturní či jiná odlišnost by proto měla být při řešení zohledněna tehdy, je-li zdrojem diskriminace či stigmatizace.¹⁰¹

Sociální vyloučení je vážným celospolečenským problémem a jedním z úkolů sociální práce je tomuto předcházet: „*Úkolem terénních sociálních pracovníků je tedy prevence, pokud k sociálnímu vyloučení již došlo, měli by dělat vše proto, aby nedocházelo k jeho prohlubování, tak aby se klienti postižení sociálním vyloučením mohli postupně opět začlenit do většinové společnosti.*“¹⁰²

Se sociálním vyloučením úzce souvisejí zóny, které vznikly za posledních patnáct let při mnoha českých městech a obcích. Nejvíce jich je v chudých regionech v severočeském a severomoravském pohraničí. V Česku však neexistuje kraj, kterému by se tento fenomén „nové chudoby“ vyhnul. Na malém prostoru v přelidněných bytech nejnižší kategorie, obvykle v katastrofálním technickém stavu a s podprůměrným vybavením (často bez sociálního zázemí) žijí rodiny a jednotlivci závislí na sociálních dávkách, protože jsou vesměs dlouhodobě nezaměstnaní. Nejčastěji jde o místa a objekty, které ztratily své původní využití a leží v takové části města, která se nerozvíjí. Bývá zde špatná infrastruktura, dopravní obslužnost, chybí tu například i obchody a často i základní škola, nejsou tu žádné pracovní příležitosti a bývá odtud daleko k lékaři i na úřady.¹⁰³

Osvědčenou metodou ve vyloučených lokalitách je terénní sociální práce. Terénní sociální pracovník přichází za klienty přímo do jejich prostředí, jeho úkolem je podporovat u klientů schopnost řídit si svůj život samostatně, sociálně fungovat a také

⁹⁸ Srov. ŠVEC, J. *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, Úřad vlády ČR, 2010. ISBN 978-80-7440-014-8. s. 6.

⁹⁹ Srov. Tamtéž s. 6.

¹⁰⁰ Srov. MAREŠ, P. Romové: Sociální inkluze a exkluze. *Sociální práce*. 2003, roč. 3, č. 4. ISSN 1213-6204. s. 65.

¹⁰¹ Srov. ŠVEC, J. *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, Úřad vlády ČR, 2010. ISBN 978-80-7440-014-8. s. 5.

¹⁰² NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. Ostrava: Vydavatelství Ostravské univerzity, 2008. s. 12-13.

¹⁰³ Srov. PROGRAM SOCIÁLNÍ INTEGRACE. *Co jsou sociálně vyloučené lokality*. [online]. [cit. 2012-12-09].

Dostupné na WWW: http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=669&Itemid=297.

má klientům zprostředkovávat služby a aktivity, které jsou pro ně lokálně dostupné, ale poskytovatelé o klientech nevědí nebo klienti nevědí o službě.¹⁰⁴

4 Současný stav romské populace ve městě Prachatice

„Počty Romů se mohou odhadovat na základě terénní sociální práce romských poradců. Odhadem byl zjištěn počet a to celkem přes 9.000 Romů, kteří žijí v Jihočeském kraji.“¹⁰⁵ Podle posledního sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 se ke dni 26. 3. 2011 hlásí k romskému etniku v Jihočeském kraji 269 lidí.¹⁰⁶

V současné době je odhadován početní stav romské minority ve městě Prachatice okolo 200 osob.¹⁰⁷

V Prachaticích sídlí tzv. Olašští Romové,¹⁰⁸ kteří tvoří uzavřenou komunitu, která výrazně nekomunikuje s ostatními romskými obyvateli bývalého okresu Prachatice, tedy s Romy usídlenými převážně ve městech Volary a Vimperk.¹⁰⁹

4.1 Situace ve městě Prachatice

Město Prachatice mělo a má svou romskou komunitu, která byla zastoupena dvěma klasickými početnými romskými rodinami. Soužití majoritní společnosti a romské minority v Prachaticích bylo a je klidné. Je to dáno i způsobem života a hodnotami místních Romů, kteří jsou klidní a nikdy neměli s ostatními obyvateli města větší konflikty. Důvodem bylo i to, že romské rodiny byly rozptýleny ve starší zástavbě v centru města a pouze se scházely v letních měsících na náměstí. Situace se však změnila v roce 2010.

Město Prachatice v roce 2010 zrekonstruovalo ve své okrajové části navazující na průmyslovou zónu bytový panelový dům¹¹⁰ (viz příloha). Panelový bytový dům byl zrekonstruován nákladem 25.000.000 Kč. Tuto částku plně hradilo město Prachatice ze svého rozpočtu.¹¹¹

Panelový dům byl zrekonstruován na bytový dům, v kterém byly zřízeny malometrážní byty 1+1 a byty větší 1+2, ty jsou však v celém domě pouze tři. Do této lokality na okraji města byli nastěhováni sociálně nepřizpůsobiví občané, přesněji

¹⁰⁴ Srov. ELICHOVÁ, M. Specifika sociální práce s menšinami. In: KAJANOVÁ, A. a kol. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita, 2009. ISBN 978-80-7394-181-9. s. 64.

¹⁰⁵ KAŠPAROVÁ, V. *Význam terénní sociální práce pro romskou komunitu v Jihočeském kraji*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. s. 29.

¹⁰⁶ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – Česká republika a kraje*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/07000-12-n_2012-04>.

¹⁰⁷ Srov. RABENHAUPTOVÁ, H., romský koordinátor městského úřadu Prachatice, osobní rozhovor leden 2013-01-16

¹⁰⁸ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 2001. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9. s. 125.

¹⁰⁹ Srov. RABENHAUPTOVÁ, H., romský koordinátor městského úřadu Prachatice, osobní rozhovor leden 2013-01-16

¹¹⁰ Pozn. Původně dělnická ubytovna bývalého největšího průmyslového podniku města Prachatic ZVVZ.

¹¹¹ Pozn. Rekonstrukce nebyla hrazena z žádného fondu EU.

neplatiči nájemného. Ti museli uhradit dlužné částky a poté jim byla ze strany samosprávy nabídnuta možnost sociálního bydlení v této lokalitě.¹¹²

V první vlně bylo do tohoto domu umístěno celkem 9 rodin a ve druhé vlně 8, přičemž šlo o romské rodiny, které obývaly domy převážně v zajímavých lokalitách historického centra města nebo v jeho bezprostřední blízkosti, jako jsou ulice Lázeňská, Horní a Dlouhá (viz příloha). V současné době jsou dle romské koordinátorky obsazeny dvě třetiny bytového domu v lokalitě Krumlovská čp. 39. Město Prachatice tímto opatřením chtělo pomoci problematickým občanům a jejich rodinám, tedy převážně romským občanům.

Město se dle vyjádření snaží, aby v této lokalitě pracoval sociální pracovník. V současné době zde však žádný sociální pracovník nepracuje a to z finančních důvodů.¹¹³

V této lokalitě jsou dle romské koordinátorky umístěny nejslušnější romské rodiny z města. Město ve svém materiálu uvádí: „*Krumlovská 39 má bezesporu největší koncentraci romského etnika na počet obyvatel v dané části města. V žádném jiném domě tolik Romů nebydlí. Bezesporu splňuje základní vymezení vyloučené romské lokality (jako sociálně vyloučenou romskou lokalitu označujeme prostor obývaný skupinou, jejíž členové se sami považují za Romy anebo jsou za Romy označováni svým okolím a jsou sociálně vyloučeni, jsou dlouhodobě nezaměstnaní a neumístitelní na trhu práce, závislí na sociálních dávkách, veřejností vnímaní jako nepřizpůsobiví...)*. Víme, jak v tomto domě žijí, dlouhodobě je na tento dům poukazováno jako na problémový dům a to především veřejností. Ostatně kdyby tam žádný problém nebyl, proč by se okolo tohoto domu tolik přemýšlelo - potřeba správce objektu, dokonce zvažování kamerového systému, poměrně časté hlídkování ze strany městské policie, provoz romské miniškoličky, Klubu Krumlovská 39 a dalších.“¹¹⁴

Samosprávné orgány připouští, že se v této lokalitě začínají objevovat problémy, které se dle radnice projevují devastací společných nebytových prostor domu. Jsou ničeny schránky na dopisy, výmalba chodeb, podlahová krytina, ale samotné byty obyvateli devastovány nejsou.¹¹⁵

Poslední investicí města Prachatice bylo zakoupení venkovních stolů na stolní tenis v počtu 2 kusů. V lokalitě Krumlovská žijí původní prachatičtí Romové, kteří nejsou agresivní, a je možné s nimi jednat. Sociální práce v této lokalitě ze strany města momentálně neexistuje, současné vedení tento problém neřeší.¹¹⁶

Poradce pro Romy městského úřadu poskytuje základní poradenství, podílí se na koordinaci jejich aktivit a to nejenom v lokalitě Krumlovská. Na území města pracuje také komise sociální prevence a prevence kriminality, která se schází 5 x ročně a na

¹¹² Srov. RABENHAUPTOVÁ, H., romský koordinátor městského úřadu Prachatice, osobní rozhovor leden 2013-01-16

¹¹³ Srov. Tamtéž.

¹¹⁴ RABENHAUPTOVÁ, H; VESELÁ, M; HRUZOVÁ, Z. *Průběžný přehled aktivit řešení společensky nepřizpůsobivých občanů- lokalita Krumlovská 39 k 6.8.2012* (část materiálu)

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Srov. RABENHAUPTOVÁ, H., romský koordinátor městského úřadu Prachatice, osobní rozhovor leden 2013-01-16

jednání zařazuje informace a aktuality z romského prostředí. Město Prachatice každoročně pořádá Den Romů jako setkání občanů romské národnosti a představitelů města, v tento den jsou zváni na radnici všichni Romové, aby diskutovali s představiteli města. V roce 2012 se tohoto setkání zúčastnili pouze 3 romské rodiny a děti ze základní školy na Zlaté stezce se svými pedagogy (dříve speciální škola).¹¹⁷

K řešení romské problematiky jsou na území měst Prachatice ORP sociální služby a občanská sdružení, na která se lze obrátit:

- Základní sociální poradenství Odbor sociálních věcí a odbor kanceláře starosty
- Komise sociální a prevence kriminality Rady města Prachatice
- Pracovní skupina KPSS pro osoby společensky nepřizpůsobivé (v krizi)
- Terénní program Most naděje, realizovaný prachatickou Charitou
- Zdravotně sociální poradenství, sociálně zdravotní pracovník ve vyloučených lokalitách - terénní program
- Realizovaný projekt Opus Prachatice, který se zaměřuje na zvyšování šancí na pracovním trhu pro skupinu sociálně vyloučených osob
- Občanské sdružení Lungo Drom Prachatice - sociálně aktivizační a volnočasové aktivity
- Občanské sdružení PREVENT Prachatice
- Občanské sdružení Portus - Rodinka a sociálně aktivizační činnost pro rodiny s dětmi
- Informační centrum pro mládež, OS KREBUL¹¹⁸

5 Výzkumné šetření

5.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjištění názoru romských obyvatel lokality Krumlovská čp. 39, Prachatice na život zde a kvalitu bydlení, dostupnost sociálních služeb a své postavení jako občanů města. Výzkumné šetření bylo realizováno formou rozhovorů, dotazování byli obyvatelé výše uvedené části města Prachatic.

Byly stanoveny 4 hypotézy:

H1 Město Prachatice vytvořilo v lokalitě Krumlovská čp. 39 sociálně vyloučenou lokalitu.

H2 Obyvatelé části Krumlovská čp. 39 vnímají život zde jako stigmatizující.

H3 Přestěhováním obyvatel z centra města Prachatice do lokality Krumlovská čp. 39 došlo ke zhoršení přístupu k sociální práci.

H4 U obyvatel lokality Krumlovská čp. 39 došlo po přestěhování k subjektivnímu zhoršení jejich bydlení.

¹¹⁷ Srov. RABENHAUPTOVÁ, H; VESELÁ, M; HRUZOVÁ, Z. *Průběžný přehled aktivit řešení společensky nepřizpůsobivých občanů- lokalita Krumlovská 39 k 6. 8. 2012* (část materiálu)

¹¹⁸ Srov. RABENHAUPTOVÁ, H. Zápis č. 46 z Komise sociální a prevence kriminality z 31. 10. 2012

5.2 Metodika výzkumného šetření

Pro tuto práci bylo zvoleno kvantitativní výzkumné šetření formou polořízeného rozhovoru s následným společným vyplněním záznamového archu obyvateli bytového domu lokality Krumlovská čp. 39, Prachatice.¹¹⁹ Výzkumné šetření bylo zaměřeno na důvody a okolnosti vzniku této lokality, na kvalitu bydlení a vůbec život tamních romských obyvatel, kteří tam byli se svými rodinami nastěhováni. Otázkou tedy bylo, jaký je pohled obyvatel této lokality na současné bydlení, život, tamní problémy a dále i na realizaci sociální práce v této lokalitě.

Otázek určených respondentům bylo celkem 14 a týkaly se těchto okruhů:

- a) Úroveň původního bydlení
- b) Okolností stěhování do lokality Krumlovská
- c) Spokojenost s úrovní bydlení v lokalitě Krumlovská
- d) Využívání terénních sociálních služeb v lokalitě Krumlovská
- e) Sebeidentifikační okruh

Dále byla oslovena současná romská koordinátorka Městského úřadu Prachatice, dřívější zástupkyně starosty města Prachatice, která na schůzce zodpověděla otázky týkající se geneze vzniku bytového domu Krumlovská čp. 39.

5.3 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek tvořilo 15 romských obyvatel bytového domu Krumlovská čp. 39, Prachatice, přičemž každý respondent byl z jiné rodiny. Neformální vůdce tzv. „baron“ olašské romské prachatické komunity oslovil z každého bytu jednoho zástupce a tak byl dohromady dán počet 15 respondentů. Zde pak byly provedeny rozhovory s obyvateli, kterým byly položeny předem stanovené otázky.¹²⁰ Všichni dotazovaní s rozhovorem souhlasili.

5.4 Popis sběru dat

Výzkum v této lokalitě byl prováděn v měsících lednu a únoru 2013. Rozhovory s obyvateli domu Krumlovská čp. 39 probíhaly v jejich domácím prostředí. „Baron“ všechny dopředu seznámil s účelem výzkumu, dále představil výzkumníka, aby odpovědi nebyly zkreslené obavou z neznámé osoby a nechal každého obyvatele - respondenta, aby si mohl samostatně promyslet odpovědi na připravené otázky. Respondenti byli před rozhovorem ujištěni, že odpovědi budou anonymní. Rozhovory s jednotlivými respondenty trvaly okolo 20 minut, prvních osm respondentů odpovídalo za přítomnosti ostatních dotazovaných, zbylých 7 respondentů bez přítomnosti jiných

¹¹⁹ Tento postup byl zvolen vzhledem s ohledem na možnosti respondentů v oblasti čtení s porozuměním.

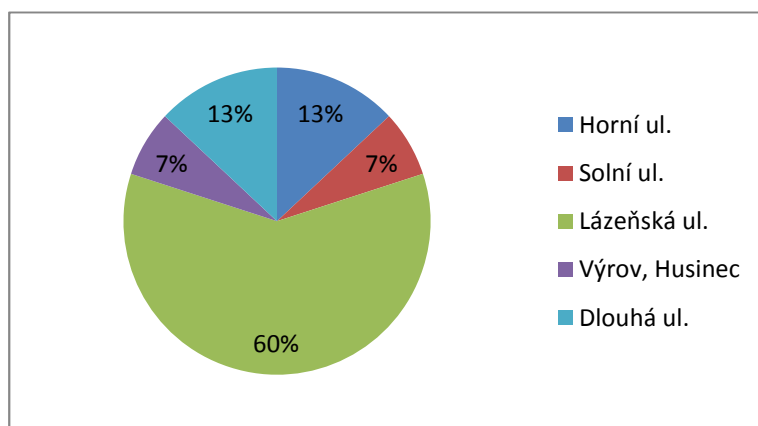
¹²⁰ Viz příloha.

osob. Rozhovor byl skončen v momentě, kdy byl záznam odsouhlasen respondentem. Většina respondentů odpovídala stručně a výstižně. Nestalo se, že by někdo z dotazovaných odmítl spolupráci, což je možné přičíst skutečnosti, že šetření bylo předjednáno se svolením „barona“. Odpovědi respondentů byly zaznamenány do záznamového archu, který jim byl poté pomalu přečten (viz příloha).

5.5 Výsledky

Celkem 13 (87 %) dotazovaných respondentů - obyvatel lokality Krumlovská čp. 39, Prachatice (dále jen respondentů) se považuje za Olašské Romy, 9 (60 %) respondentů se hlásí k víře, 3 (20 %) respondenti uvedli, že mají rádi svou rodinu.

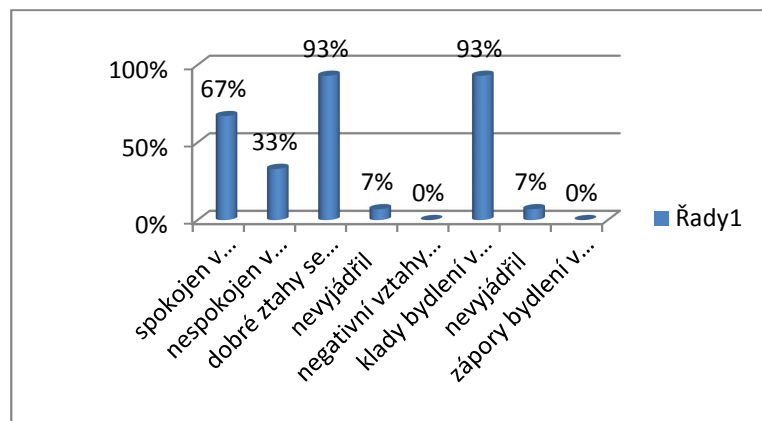
Nejvíce respondentů bydlících ve zkoumané lokalitě bylo přestěhováno z Lázeňské ulice v Prachaticích, to celkem 9 (60 %) respondentů, 2 (13 %) respondenti byli přestěhováni z ulic Dlouhá a Horní, 1 (7 %) byl přestěhován z ulice Solní a z obce Výrov – Husinec (viz graf č. 1).

Graf č. 1 - Původní bydliště respondentů lokality Krumlovská ulice

Zdroj: vlastní výzkum

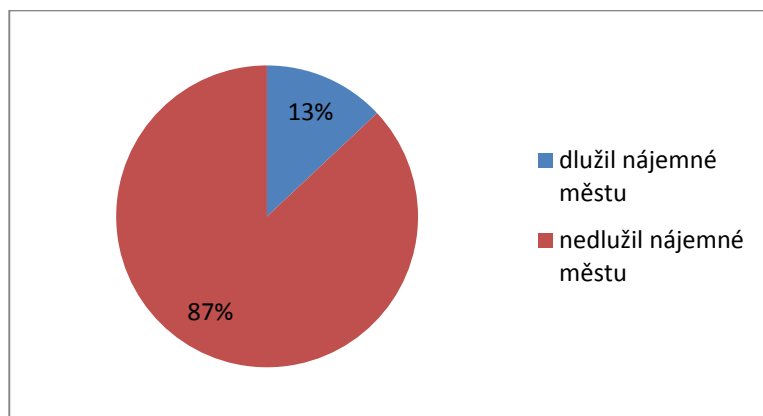
10 (67 %) respondentů bylo spokojeno se svým původním bydlením, nespokojeno bylo pouze 5 (33 %) respondentů. Se sousedy v původním bydlišti dle svého vyjádření dobře vycházelo 14 (93 %) respondentů, 14 (93 %) respondentů na původním bydlišti oceňovalo blízkost centra města, 1 (7 %) respondent se nevyjádřil (viz graf č. 2).

Graf č. 2 - Názory respondentů na původní bydlení

Zdroj: vlastní výzkum

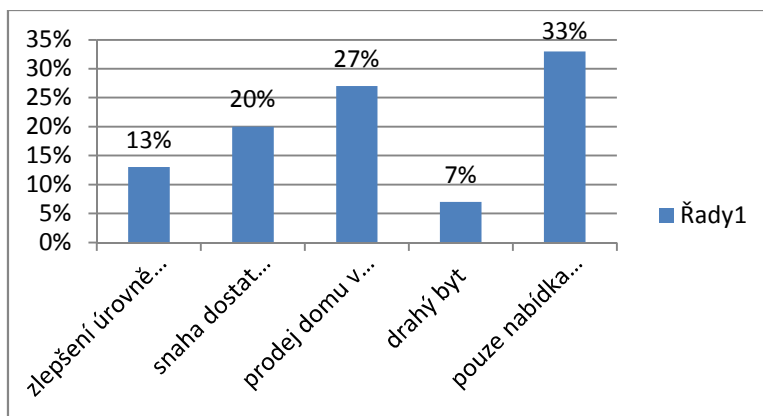
Dle svého vyjádření 13 (87 %) dotazovaných respondentů nemělo problémy s placením nájemného ve svých původních nájemních bytech v centru města, pouze 2 (13 %) respondenti uvedli, že měli problémy s pravidelným placením nájmu (viz graf č. 3).

Graf č. 3 - Dluhy na nájemném městu (názory respondentů) obyvatel lokality Krumlovská

Zdroj: vlastní výzkum

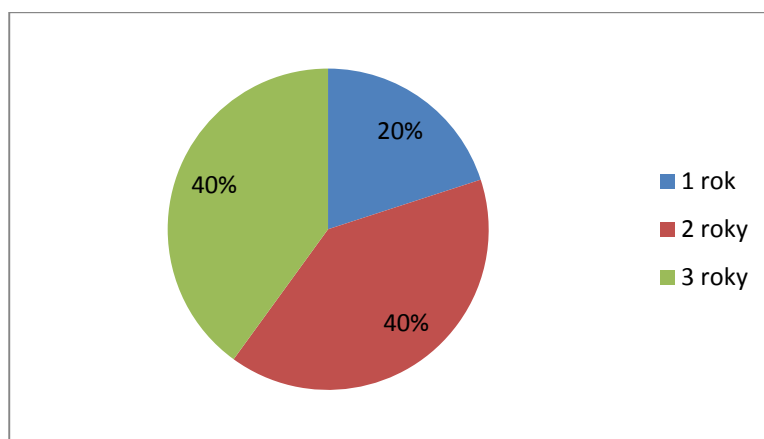
5 (33 %) respondentů uvedlo, že jim ze strany města nebylo nabídnuto jiné bydlení než lokalita Krumlovská, jako druhý důvod stěhování do výše zmiňovaného místa uvedli 4 (27 %) respondenti prodej domů v Lázeňské ulici ze strany města, 3 (20 %) respondenti považují jako hlavní důvod stěhování snahu samosprávných orgánů dostat Romy z centra města, pro 2 (13 %) respondenty bylo důvodem ke stěhování zlepšení vlastního bydlení a příslib koupelny v nabízeném bytě (viz graf č. 4).

Graf č. 4 - Důvody stěhování do lokality Krumlovská

Zdroj: vlastní výzkum

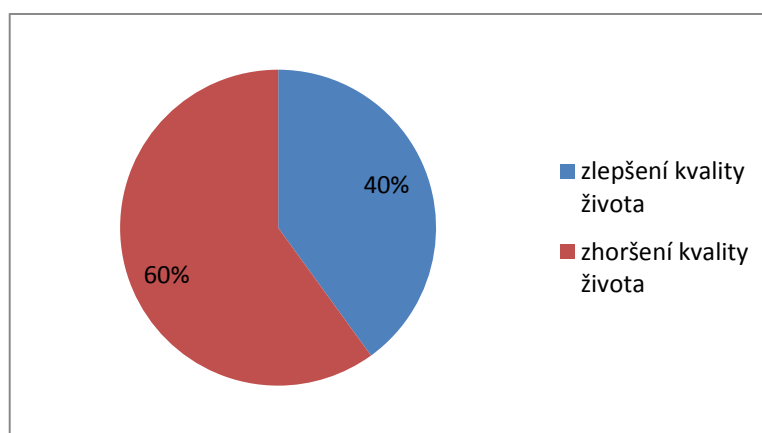
Ve zkoumané lokalitě žije 3 roky 6 (40 %) respondentů, 2 roky zde žije rovněž 6 (40 %) respondentů a 1 rok zde bydlí pouze 3 (20 %) respondenti (viz graf č. 5).

Graf č. 5 - Délka bydlení v lokalitě Krumlovská

Zdroj: vlastní výzkum

Pro 6 (40 %) respondentů se zlepšila úroveň života ve zkoumané lokalitě, pro 9 (60 %) respondentů se úroveň života z jejich pohledu zhoršila (viz graf č. 6).

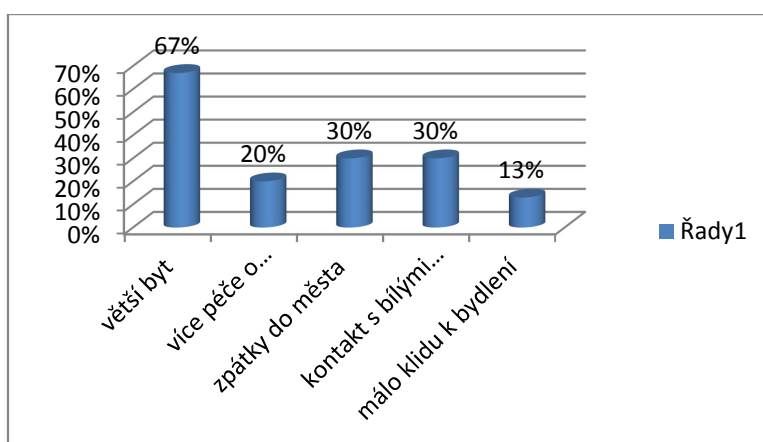

Graf č. 6 - Hodnocení úrovně života v lokalitě Krumlovská z pohledu respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Jako příčinu zhoršení uvádějí zdravotní důvody a problémy s nimi spojené: schody, absence výtahu v bytovém domě, daleko k lékaři, ghetto, daleko do města, chybí kontakt s majoritou. Jeden respondent se zde setkal s rasistickými předsudky, když jej nechtěli v této části města pustit do hospody vzhledem k jeho etnické příslušnosti, v bývalém bydlišti se s tím nesetkal.

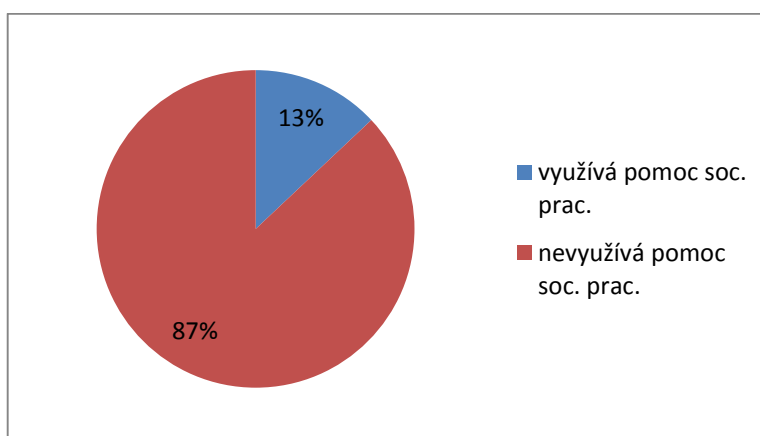
U 10 (67 %) respondentů nesplnilo přestěhování předpoklad zlepšení, protože byty jsou malé a romské rodiny potřebují větší byty, 3 (20 %) respondenti postrádají zájem města o tuto lokalitu, zpátky do centra by se vrátili 4 (30 %) respondenti, rovněž 4 (30 %) respondentům chybí kontakt s majoritní společností („s bílými“) a 2 (13 %) respondenti shledávají jako problém příliš rušné prostředí (viz graf č. 7).

Graf č. 7 - Nedostatky bydlení v lokalitě Krumlovská z pohledu respondentů obyvatel lokality

Zdroj: vlastní výzkum

Dle svého vyjádření 13 (87 %) respondentů ve zkoumané lokalitě nevyužívá pomoc sociálního pracovníka, pouze 2 (13 %) respondenti uvedli, že využili pomoc sociálního pracovníka místní Charity, ne však sociálního pracovníka z města (viz graf č. 8).

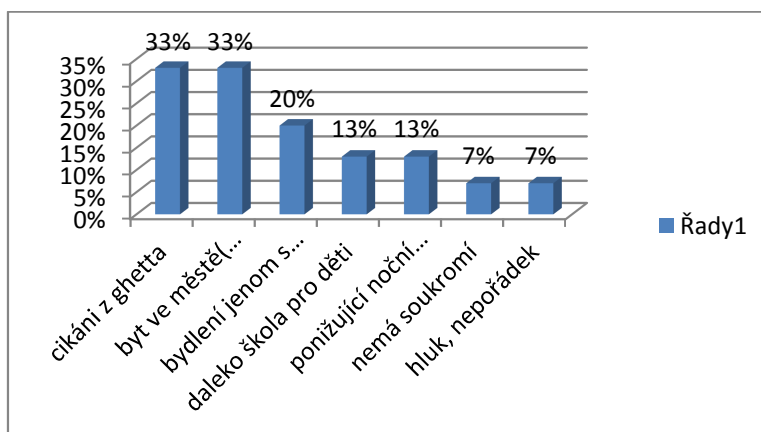

Graf č. 8 - Využívání pomoci sociálního pracovníka v lokalitě Krumlovská z pohledu respondentů obyvatel lokality

Zdroj: vlastní výzkum

Velmi negativně obyvatelé zkoumané lokality hodnotí práci sociálních pracovníků městského úřadu: podle 14 (93 %) respondentů nikdo z města do lokality v Krumlovské ulici nechodí, pouze 1 (7 %) respondent uvedl, že se dostal do kontaktu se sociálním pracovníkem městského úřadu. Jako pozitivní hodnotí sociální práci pracovníků Charity: 11 (73 %) respondentů je se sociálním pracovníkem Charity v kontaktu 1 x za měsíc, 4 (27 %) respondenti uvedli, že nejsou v kontaktu s žádným sociálním pracovníkem.

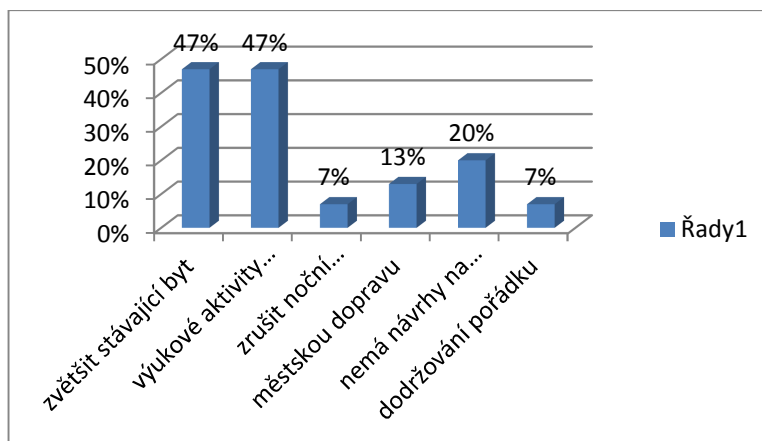
Obyvatelé zkoumané lokality tvrdí, že se až zde setkali s tím, že jsou ostatními obyvateli označováni jako „cikáni z ghetta“. Toto uvedlo celkem 5 (33 %) respondentů z dotazovaného souboru. Stejný počet respondentů tj. 5 (33 %) uvedl, že jim vadí vzdálenost bydlení od města, kdy jde především o zdravotnické služby, 3 (20 %) respondenti uvedli, že jim vadí, že bydlí jenom s „cikány“, pro 2 (13 %) respondenty jsou ponižující a nepřijatelné pravidelné noční kontroly v lokalitě ze strany příslušníků městské policie a 1 (7 %) respondent se vyslovil proti ztrátě soukromí v tak velkém bytovém domě, hluku a nepořádku (viz graf č. 9).

Graf č. 9 - Problémy respondentů obyvatel lokality Krumlovská

Zdroj: vlastní výzkum

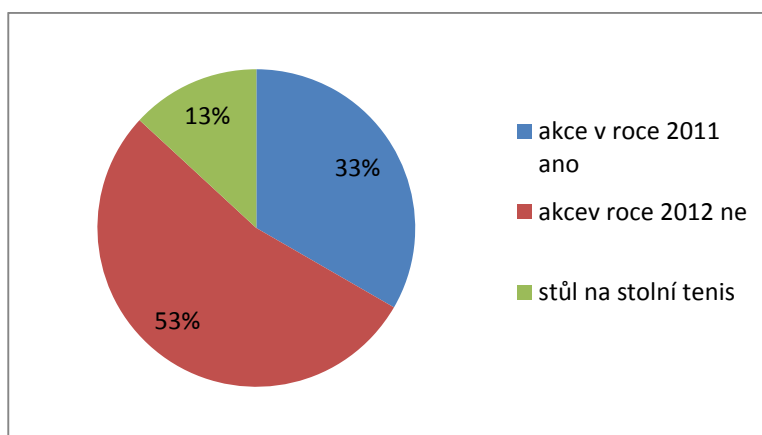
Dle názoru dotazovaných by se měla v lokalitě Krumlovská zlepšit především úroveň bydlení a to zvětšením stávajících malých bytů. 7 (47 %) respondentů postrádá v tomto domě výtah, což je důležité především pro zdravotně postižené obyvatele. Stejnému počtu dotazovaných chybí výukové aktivity pro děti a absence dětského hřiště, 2 (13 %) respondenti vyslovili názor, že by bydlení v této lokalitě usnadnilo zřízení městské dopravy, 3 (20 %) respondenti neměli žádné návrhy a 1 (7 %) respondent požadoval lepší dodržování pořádku ze strany bydlících (viz graf č. 10).

Graf č. 10 - Potřeby respondentů obyvatel lokality Krumlovská

Zdroj: vlastní výzkum

5 (33 %) respondentů uvedlo, že poslední akce pořádané ve zkoumané lokalitě, na které si vzpomínají, byly v roce 2011. V současné době se dle 8 (53 %) respondentů nic nekoná, pouze 2 (13 %) respondenti uvedli, že zde město nainstalovalo stoly na „ping pong“ (viz graf č. 11).

Graf č. 11 - Organizování akcí v lokalitě Krumlovská z pohledu respondentů obyvatel

Zdroj: vlastní výzkum

6 Diskuse

Je nutno uvést, že data získána výzkumným šetřením v lokalitě Krumlovská čp. 39 mohla být částečně zkreslena a to z důvodu vzájemného ovlivnění jednotlivých respondentů mezi sebou.

Dalším problémem je sklon Romů stylizovat se víceméně bezděčně podle toho, co si od nich příslušník majoritní populace přeje slyšet: místo vlastního názoru slyšíme od Roma často jeho představu o našem názoru¹²¹, řečeno sociologicky – efekt tazatele.

V Prachaticích od roku 2010 došlo k tomu, že samospráva sestěhovala z několika lokalit centra města romské rodiny do jednoho místa. „*Zde samospráva prokázala, že jí zcela chybí porozumění pro to, že stav sociálního vyloučení má své příčiny, které lze - při věcném přístupu - ovlivňovat. Množí se pokusy chudé romské domácnosti „, vyvážet“ mimo obec.*“¹²² Toto se stalo i v Prachaticích.

Není zcela pochopitelná snaha a záměr samosprávy vyřešit bydlení Romů sestěhováním těchto lidí do jedné lokality, když výzkumné šetření ukázalo, že pouze třetina romských obyvatel byla nespokojena s úrovní svého předešlého bydlení.¹²³ Navíc realizace vyžadovala vysoké investice z rozpočtu obce, i když by se tento problém dal vyřešit mnohem menší investicí na rekonstrukce stávajícího bydlení romských obyvatel.

Rovněž není bez zajímavosti to, že město romským obyvatelům z centra nebo jeho těsné blízkosti, nabídlo bydlení pouze v lokalitě Krumlovská. Sami Romové chápou své vystěhování na okraj města jako snahu samosprávy zbavit centrum romských spoluobčanů. Tvrzení romského poradce (bývalá zástupkyně starosty), že město tímto řešilo pouze problém neplatičů, je přinejmenším diskutabilní, protože 87 procent romských občanů bydlících v lokalitě Krumlovská uvedlo, že nemělo problémy s placením nájemného.¹²⁴

V novém domově na kraji města se romští obyvatelé začínají setkávat s problémy, které dříve neznali a neřešili. Místo slibovaného vyřešení a zlepšení bytové situace se dle jejich slov potýkají s tím, že jsou byty malé a postrádají péči o obyvatele této oblasti. Co je však ještě důležitější, chybí zde kontakt s jinými lidmi, tedy s příslušníky majoritní populace, se kterými byli dříve v denním a bezproblémovém kontaktu.

Z tohoto důvodu 9 z 15 obyvatel lokality vnímá bydlení v této části města jako zhoršení své životní úrovně. Setkávají se zde s problémy, jako jsou schody do vyšších pater bez výtahu či dokonce u jednoho respondenta odmítnutí vstupu do restaurace vzhledem k jeho etnické příslušnosti. Tyto skutečnosti obyvatelé lokality vnímají velmi citlivě a to i z toho důvodu, že dříve se s podobným jednáním nesetkávali a měli bezproblémový každodenní kontakt s majoritní společností.

¹²¹ Srov. ŘÍČAN, P. s *Romy žít budeme – jde o to jak*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-410-9.

¹²² JAKOUBEK, M.; HIRTL, T. *"Romové" v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9876-8. s. 38

¹²³ Jednalo se o plísň ve starých domech a absence sociálního zařízení – koupelen a záchodů.

¹²⁴ Je samozřejmě možné, že počet neplatičů byl vyšší. Ale problém byl řešitelný i jinou formou.

Město Prachatice má zpracovanou řadu materiálů a funguje zde řada komisí, které řeší problematiku sociálně nepřízpůsobivých občanů. Praxe je však v očích obyvatel lokality Krumlovské ulice zcela odlišná a pouze malá část využívá pomoc sociálního pracovníka, a když už se tak stane, jde o sociálního pracovníka Charity.

Obyvatelé této lokality také velmi citlivě vnímají úbytek pořádaných akcí, nejvíce jich bylo v roce 2011, poslední byla instalace venkovních stolů na stolní tenis v roce 2012. Sama romská poradkyně přiznává, že pro současné vedení města, nejsou problémy občanů této lokality prioritou.¹²⁵

Práce sociálních pracovníků městského úřadu není obyvateli lokality Krumlovská hodnocena dobře, kladně naopak hodnotí práci sociálních pracovníků Charity, s kterými jsou v kontaktu jednou měsíčně.

Rovněž se začíná projevovat tříleté odloučení romské minority od majoritní společnosti. Objevuje se stigmatizace lidí žijících na Krumlovské ulici, kteří jsou označováni jako „cikáni z ghetta“. S takovým označením se lidé z této lokality setkali až po přestěhování z centra města na jeho okraj. Zdejší obyvatelům také vadí, že žijí jenom s lidmi své etnické skupiny, dále jsou velmi negativně vnímány pravidelné ponižující noční kontroly ze strany městské policie. Tak je těmto obyvatelům naznačováno, že jsou přinejmenším „problémovými občany“, nebo že je za takovéto považuje Prachatická radnice, pod kterou městská policie spadá.

Obyvatelům lokality Krumlovská ani radnici nepřineslo přestěhování do nových bytů na okraji města to, co od toho očekávali. Téměř polovině obyvatel této oblasti nevyhovují rozměry malých bytů, které jsou pro větší romské rodiny zcela nevhodné, obyvatelům s dětmi chybí výukové aktivity pro děti, rovněž si přejí zrušení ponižujících kontrol městské policie a v neposlední řadě potřebnost určité formy městské dopravy, aby se mohli staří či nemocní lidé dostat bez problémů k lékařské či sociální pomoci. Tato lokalita se momentálně vyznačuje absencí jakékoliv infrastruktury služeb.¹²⁶

Z provedeného výzkumného šetření vyplynulo, že město Prachatice svým rozhodnutím a realizací rekonstrukce bytového panelového domu v ulici Krumlovská čp. 39 v roce 2010 a následným přestěhování romských obyvatel v letech 2010 a 2011 z rozptýlené formy bydlení v centru a nejbližšího okolí vytvořilo sociálně vyloučenou romskou lokalitu, v které se promítají důsledky vzniku takovýchto míst:

- vytlačování romských rodin z lukrativních bytů a přidělování náhradního bydlení v lokalitách s často vysokým podílem romského obyvatelstva
- řízeného sestěhování (především ze strany obcí) neplatičů nájmu a obecně lidí považovaných za „nepřízpůsobivé“ či „problémové“ do ubytoven či holobytů.¹²⁷

¹²⁵ Srov. RABENHAUPTOVÁ, H., romský koordinátor městského úřadu Prachatice, osobní rozhovor leden 2013-01-16

¹²⁶ Srov. KAJANOVÁ, A. a kol. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. ISBN 978-807-3941-819. s. 55.

¹²⁷ Srov. GABAL ANALYSIS & CONSULTING. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf.

Město Prachatice si tedy ve snaze o očistu centra města vytvořilo sociální problém, jehož důsledky si zatím málokdo ze současného vedení uvědomuje. Z akceptovaných a mnohdy velmi svérázných romských občanů města, kteří byli i ostatními spoluobčany takto vnímáni, samospráva zbudováním sociálně vyloučené lokality vytvořila sociálně stigmatizované občany žijící nejenom na okraji města, ale i městské komunity.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit názor romských obyvatel lokality Krumlovská čp. 39, Prachatice na kvalitu bydlení a života v této lokalitě, dostupnost sociálních služeb a své postavení jako občanů města. Výzkumné šetření bylo realizováno formou rozhovorů, dotazování byli obyvatelé výše uvedené lokality města Prachatice.

Provedené výzkumné šetření ukázalo, že záměr radnice zlepšit životní podmínky sociálně nepřizpůsobivých obyvatel a zároveň jejich odsunutí z centra města, splnil pouze část záměru samosprávy. Podařilo se tedy velkou část sociálně nepřizpůsobivých občanů odsunout z centra města na jeho periferii, avšak slibované zlepšení bytové situace nenaplnilo očekávání samotných obyvatel, kteří subjektivně vnímají svou současnou bytovou situaci jako horší než tu původní. Nepovažují za řešení použití direktivního nařízení stěhování do bytového domu v lokalitě Krumlovská čp. 39, zvláště když nebyla nabídnuta jiná možnost výběru lokality.

Na základě výsledků provedeného výzkumného šetření je možno konstatovat s odkazem na „*Analýzu sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*“¹²⁸, že město Prachatice:

- **Vytlačilo** romské rodiny z lukrativních bytů a přidělilo náhradní bydlení v lokalitě s vysokým podílem romského obyvatelstva.
- **Provedlo** řízené sestěhování neplatičů nájmu a obecně lidí považovaných za „nepřizpůsobivé“ či „problémové“ do ubytoven či holobytů.

Dále odsunutím těchto občanů došlo k jejich izolaci a stigmatizaci, protože z lokality Krumlovská čp. 39, Prachatice vytvořilo lokalitu „vnímanou jako špatná adresa nebo ghetto“¹²⁹, což bylo potvrzeno i provedeným výzkumným šetřením a byla tak potvrzena hypotéza č. 1 a č. 2.

H1 Město Prachatice vytvořilo v lokalitě Krumlovská čp. 39 sociálně vyloučenou lokalitu.

H2 Obyvatelé lokality Krumlovská čp. 39 vnímají život v této lokalitě jako stigmatizující.

Izolace výše uvedené oblasti nevedla, jak by se dalo předpokládat, k aktivizaci sociálních pracovníků, ale došlo naopak k útlumu sociální práce. Pokud je v této lokalitě vykonávána terénní sociální práce, jedná se dle jejích klientů pouze o sociální práci s kontaktem jednou za měsíc.

Pro vedení města nejsou sociální problémy této lokality prioritou a v současné době zde chybí vzhledem k nedostatku finančních prostředků stálý sociální pracovník, který by řešil problémy obyvatel přímo na místě. Město Prachatice má zpracován komunitní plán, jsou vypracovávány zprávy pro orgány města o sociální situaci v lokalitě Krumlovská čp. 39, ale faktická sociální práce, která by přesvědčila tamní

¹²⁸ Srov. GABAL ANALYSIS & CONSULTING. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné na WWW:

http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSE O=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf.

¹²⁹ Srov. Tamtéž.

obyvatele o skutečném zájmu radnice a o řešení jejich problémů, neexistuje. Naopak se prohlubuje izolace tamních obyvatel a jejich frustrace z této bezvýchodné situace. Nárůst sociálních problémů v této lokalitě se bude pravděpodobně zvětšovat v rámci diskriminace, nezaměstnanosti, závislosti na sociálních dávkách či nedostatečného přístupu ke službám.¹³⁰ Sociální práce je po formální stránce v pořádku, vykazují se statistiky, dělají se plány, ale realita se od formálních dokumentů velmi liší. Dá se předpokládat, že v nejbližší době se budou neřešené sociální problémy prohlubovat a dojde k jejich nárůstu, což je dáno i tím, že pro řadu obyvatel jsou sociální služby fungující většinou v centru města fakticky nedostupné vzhledem k absenci městské hromadné dopravy a jejich zdravotnímu stavu. Čímž byla potvrzena hypotéza č. 3.

H3 Přestěhováním obyvatel z centra města Prachatice do lokality Krumlovská čp. 39 došlo ke zhoršení přístupu k sociální práci.

U části obyvatel lokality Krumlovská čp. 39 v Prachaticích došlo k subjektivnímu zhoršení chápání kvality bydlení v této lokalitě, i když byty v ní jsou nové, tak vzhledem k výše uvedenému se zde obyvatelé necítí spokojeni. Tato hypotéza tj., hypotéza č. 4 byla potvrzena, ale je třeba uvést, že k subjektivnímu zhoršení došlo pouze u 9 (60%) respondentů.

H4 U obyvatel lokality Krumlovská čp. 39 došlo po přestěhování k subjektivnímu zhoršení jejich bydlení.

Závěrem je možné konstatovat, že město Prachatice spustilo proces, kdy svým rozhodnutím vytvořilo lokální společenství na Krumlovské ulici, které „omezilo v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém životě společnosti.“¹³¹ Tedy vytvořilo sociálně vyloučenou lokalitu.

¹³⁰ Srov. KAJANOVÁ, a kol. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. ISBN 978-807-3941-819. s. 55.

¹³¹ Tamtéž.

Seznam použitých zdrojů:

Odborná literatura

- BALÁŽ, R. Pedagogický experiment Miroslava Dědiče. In: *Sociální práce*, 2011, roč. 11, č. 2, s. 28. ISSN 1213-6204.
- DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995, 245 s. ISBN 80-706-7533-0.
- FRASER, A. *Cikáni*. Překlad Marta Miklušáková. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 374 s. ISBN 80-710-6212-X.
- HIRT, T.; JAKOUBEK, M. *Romové: kulturologické etudy: etnopolitika, přibuzenství a sociální organizace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 383 s. ISBN 80-864-7383-X.
- JAKOUBEK, M.; HIRTL, T. *"Romové" v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-868-9876-8.
- JANOUŠKOVÁ, K.; NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků: sborník studijních textů pro terénní pracovníky* Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 549 s. ISBN 978-807-3685-034.
- KAJANOVÁ, A; URBAN, D; DAVIDOVÁ, E.; ELICHOVÁ, M; *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, 2009. 104 s. ISBN 978-80-7394-181-9.
- KALEJA, M.; KNEJPL, J. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2009. 199 s. ISBN 978-807-3687-083.
- KAŠPAROVÁ, V. *Význam terénní sociální práce pro romskou komunitu v Jihočeském kraji*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. 57 s.
- MAREŠ, P. Romové: Sociální inkluze a exkluze. *Sociální práce*. 2003, roč. 3, č. 4. ISSN 1213-6204.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 283 s. ISBN 80-717-8549-0.

- NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti: Cesty Romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku.* Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-717-8741-8.
- NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes.* 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0497-4.
- NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce.* Ostrava: Vydavatelství Ostravské univerzity, 2008. 201 s.
- RABENHAUPTOVÁ, H; VESELÁ, M; HRUZOVÁ, Z. *Průběžný přehled aktivit řešení společensky nepřizpůsobivých občanů- lokalita Krumlovská 39 k 6. 8. 2012.*
- RABENHAUPTOVÁ, H. Zápis č. 46 z Komise sociální a prevence kriminality z 31. 10. 2012
- ŘÍČAN, P. *s Romy žít budeme – jde o to jak.* 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.
- SEKYT, V. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi].* 2. aktualiz. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-807-3671-822.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století.* Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-717-8648-9.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu.* 2. aktualiz. vydání. Praha: Portál, 2008. 273 s. ISBN 978-807-3671-822.
- ŠVEC, J. *Příručka pro sociální integraci.* Praha: Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, Úřad vlády ČR, 2010. 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8.

Internetové zdroje

- AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. *Co je sociální vyloučení.* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na WWW: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>.
- AKTUÁLNĚ.CZ. *Nepokoje na Šluknovsku.* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: <http://wiki.aktualne.centrum.cz/nepokoje-sluknov-varnsdorf-rumburk-romove/>

- ANTIFA.CZ *Neonacisté mluví o Natálce Sivákové*. [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné na WWW: <http://www.antifa.cz/content/neonaciste-mluvi-o-natalce-sivakove>.
- BOROVIČKA, K. *Studie sektoru nestátních a neziskových organizací v pardubickém kraji*. [online]. Pardubice: První regionální rozvojová a.s. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: <http://www.prr.cz/editor/filestore/File/StudieNNOsvazekII/Kapitola%2002%20etnicke%20mensiny.pdf>.
- ČESKÉ NOVINY. *Romové jsou v EU na okraji, ti čeští častěji pracují*. [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/romove-jsou-v-eu-na-okraji-ti-cesti-casteji-pracuji/798191>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Obyvatelstvo podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – Česká republika a kraje*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné na WWW: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/07000-12-n_2012-04.
- DŮM NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN O. P. S. *Romská národnostní menšina*. [online]. Praha. [cit. 2012-12-08]. Dostupné na WWW: <http://www.dnm-praha.eu/MENSINY/Romska>.
- EUROZPRÁVY.CZ *ČR bojuje s integrací romské menšiny a s přílivem cizinců*. [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na WWW: <http://domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/59342-cr-bojuje-s-integraci-romske-mensiny-a-s-prilivem-cizincu>.
- GABAL ANALYSIS & CONSULTING. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SV_L_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf.
- GINTER, J. *Většina Romů, kteří by mohli pracovat, si zaměstnání nehledá*. [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné na WWW: <http://www.novinky.cz/domaci/282064-vetsina-romu-kteri-by-mohli-pracovat-si-zamestnani-nehleda.html>

- HORVÁTHOVÁ, R. *Historie 8. dubna -Mezinárodního dne Romů*. [online]. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/historie-8-dubna-mezinarodniho-dne-romu>.
- KAJANOVÁ, A.; URBAN D. *Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České republice*. [online]. [cit. 2012-12-15]. Dostupné na WWW: <http://antropologie.zcu.cz/vzdelani-jako-klicova-oblast-integrace-romu-v-ceske-republice>
- KLIMEŠ, J. *Romové jsou jiní a jiní zůstanou*. In: HUČÍN, J. [online]. [cit. 2012-12-12]. Dostupné na WWW: http://jeronym.klimes.sweb.cz/clanky/psychologie/romove_hucin.htm.
- LITVÍNOV JANOV. *Litvínov Janov – ghetto*. [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: <http://litvinovjanov.blog.cz/0807/demografie-romske-mensiny>
- MEZIKULTURNÍ DIALOG. *Vztahy Romů a majority jsou na bodě mrazu, ukázal průzkum* [online]. Praha. [cit. 2012-12-08]. Dostupné na WWW: <http://www.mezikulturnidialog.cz/Informace/vztahy-romu-a-majority-jsou-na-bode-mrazu-ukazal-pruzkum.html>.
- MORAVCOVÁ, M. *Postavení národnostních menšin*. [online]. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na WWW: http://www.fhs.cuni.cz/kos...postaveni_narodnostnich_mensin.doc
- MOTÝL, I. *Romy lze léčit jedine prací, je přesvědčen senátor Čunek*. [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/rasismus-v-cesku/romy-lze-lecit-jedine-praci-je-presvedcen-senator-cunek_253176.html
- PIKALOVÁ, I. *Problémy s Romy vyřeší jedine vzdělání*. [online]. Brno. [cit. 2012-12-15]. Dostupné na WWW: <http://llp.cz/2010/11/problem-s-romy-vyresi-jedine-vzdelani/>.
- PROGRAM SOCIÁLNÍ INTEGRACE. *Co jsou sociálně vyloučené lokality*. [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na WWW: http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=669&Itemid=297.

- SEDUKON O.P.S. *Multikulturalita - nové metody e- leasingu*. [online]. Ostrava: SEDUKON O. P. S. [cit. 2013-02-18]. Dostupné na: <http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=2>.
- TEMPLÁŘ. *Poklidné městečko dostává strach: Chystají se nás zahltit Romové*. [online]. Praha: Parlamentní listy. [cit. 2012-12-04]. Dostupné na WWW: <http://www.parlamentnilisty.cz/rss/zpravy/Poklidne-mestecko-dostava-strach-Chystaji-se-nas-zahltit-Romove-246769/diskuse>.
- VLÁDA ČR. *Nezaměstnaných Romů je méně, než tvrdí deník Právo*. [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/na-pravou-miru/nezamestnanych-romu-je-mene--nez-tvrdi-denik-pravo-100109/>.
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Vláda přijala Strategii boje proti sociálnímu vyloučení v letech 2011-2015*. [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-prijala-strategii-boje-proti-socialnimu-vyloucení-v-letech-2011-2015-87664/>
- WINKLER, J. *Analýza potřeb integrace Romů na českém trhu práce*. [online]. [cit. 2012-12-08]. Dostupné na WWW: <http://www.mopo-cz.eu/stranky/analyza-potreb-integrace-romu-na-ceskem-trhu-prace>.
- ZEMAN, V. *Agentura pro sociální začleňování bude působit v 17 nových městech a obcích*. [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné na WWW: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/agentura-pro-socialni-zaclenovani-bude-pusobit-v-17-novych-mestech-a-obcich>.

ABSTRAKT

MRÁZ, P. *Sociální vyloučení ve městě Prachatice*. České Budějovice, 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Klíčová slova: Romové, romská populace, vyloučená lokalita, Prachatice, minorita, majoritní společnost.

Práce se zabývá rozbohem vývoje bydlení a života romské populace ve městě Prachatice v období od roku 2010 do současné doby.

V bakalářské práci byl proveden za pomoci dostupné odborné literatury, internetových zdrojů a dokumentů města Prachatic rozbor dané problematiky a dále bylo provedeno výzkumné šetření v lokalitě Krumlovská čp. 39, Prachatice.

Cílem provedeného výzkumného šetření bylo zjistit názor romských obyvatel lokality Krumlovská čp. 39 Prachatic, jak vnímají kvalitu bydlení a života v této lokalitě, dostupnost k sociálním službám a své postavení jako občanů města. Výzkumné šetření bylo realizováno formou rozhovorů, dotazování byli obyvatelé výše uvedené lokality města Prachatic.

ABSTRACT

MRÁZ, P. *Social Segregation in the Town of Prachatice*. České Budějovice, 2013. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Thesis supervisor: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Key words: Romanies, Romany population, segregated locality, Prachatice, minority, majority society.

The present thesis is engaged in the development of housing and life of the Romany population in the town of Prachatice during the period from 2010 to the present.

Utilizing professional literature available, internet sources and documents of the town of Prachatice, the thesis provides an analysis of the given problems. Furthermore, a research survey was carried out in the locality Krumlovská street, descriptive no. 39, Prachatice.

The objective of the research survey conducted was to ascertain opinions of Romany citizens of the locality Krumlovská street, descriptive no. 39, Prachatice, with respect to their perception of the quality of housing and life in this locality, accessibility to social services and their position as citizens of the town. The research survey was realised in form of interviews, when questions were put to citizens of the above locality in Prachatice.

Seznam příloh:

Příloha I - Situační mapa města Prachatice (strana 46).

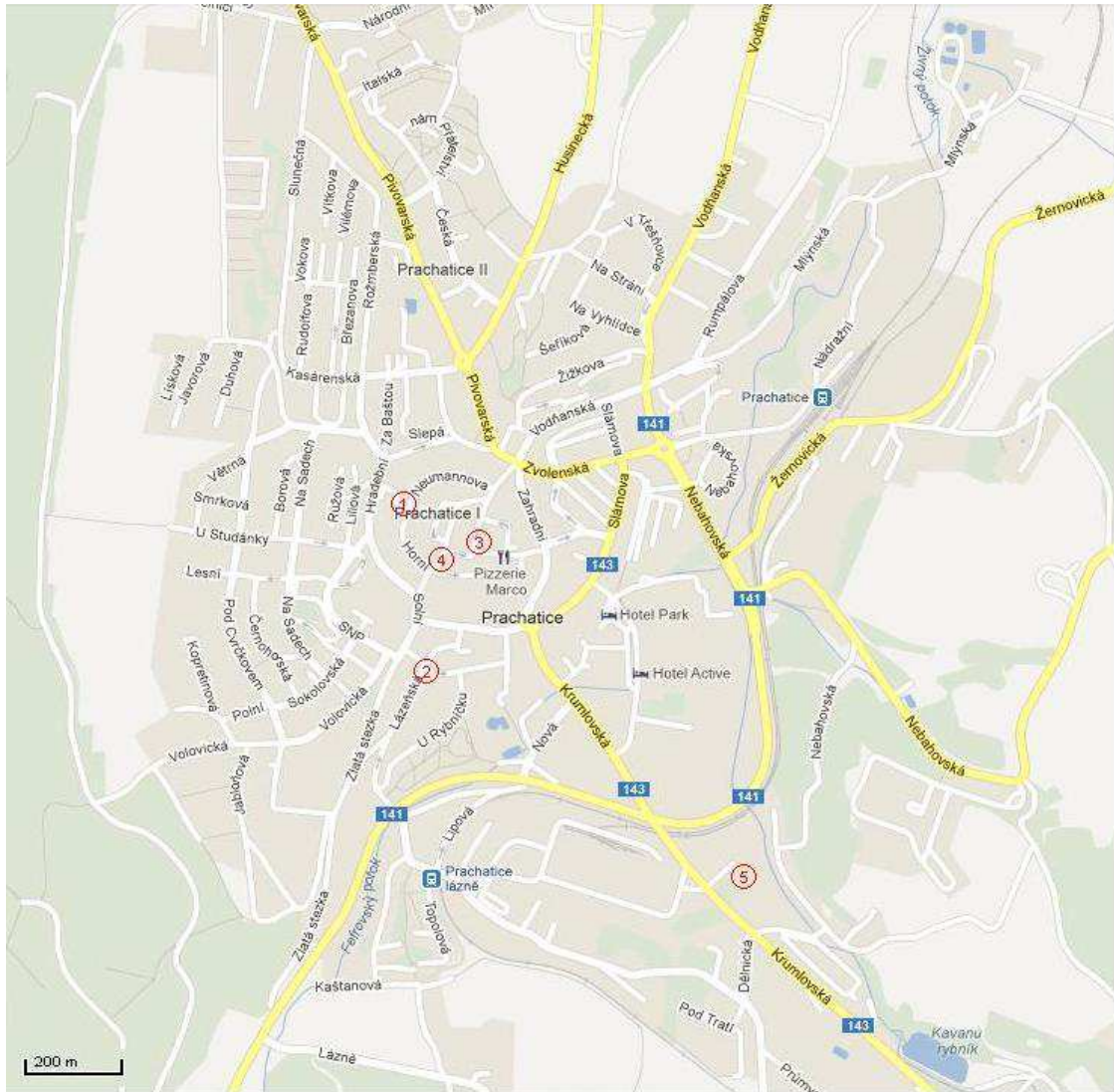
Příloha II – Fotodokumentace domů v ulici Horní, Lázeňská, Solní a Dlouhá a bytového domu Krumlovská 39, Prachatice (strana 47).

Příloha III – Otázky pro respondenty (strana 65).

Příloha IV – Vybraný záznamový arch (strana 67).

Přílohy

Příloha I - Situační mapa města Prachatic

Legenda:

- 1 – poloha domu Horní ulice čp. 141, Prachatice
- 2 – poloha domu Lázeňská ulice čp. 190, Prachatice
- 3 – poloha domu Dlouhá ulice čp. 116, Prachatice
- 4 – poloha domu Solní ulice čp. 120, Prachatice
- 5 – poloha domu Krumlovská ulice čp. 39, Prachatice

Zdroj: vlastní

Příloha II - Fotodokumentace domů v Prachaticích.

Obrázek 1 - Pohled na dům v Horní ulici čp. 141 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 2 - Pohled na dům v Horní ulici čp. 141 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 3 - Pohled na dům v Horní ulici čp. 141 ve městě Prachatice.

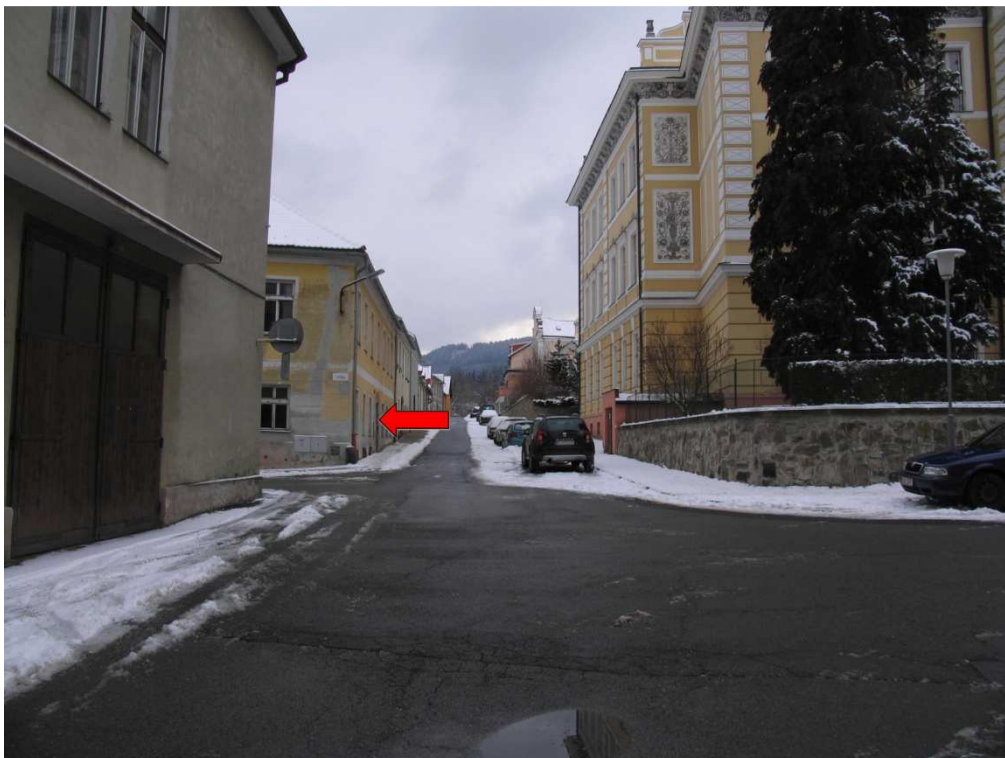
Zdroj: vlastní

jizdomat

Obrázek 4 - Pohled na dům v Horní ulici čp. 141 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 5 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 6 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 7 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.
Zdroj: vlastní

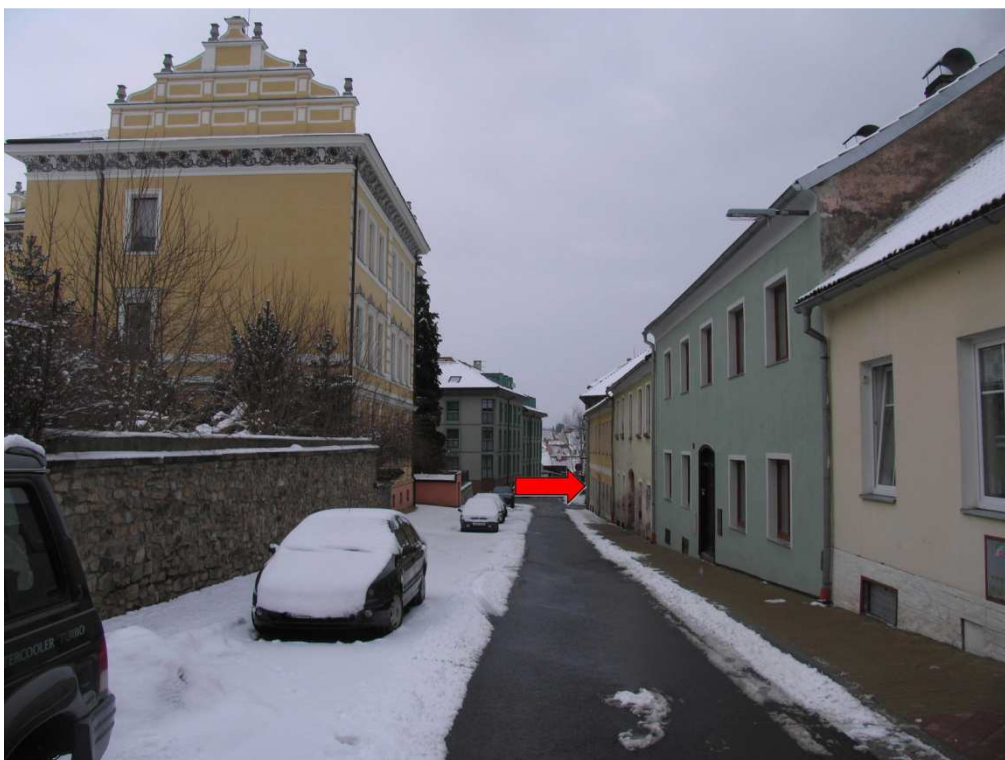

Obrázek 8 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.
Zdroj: vlastní

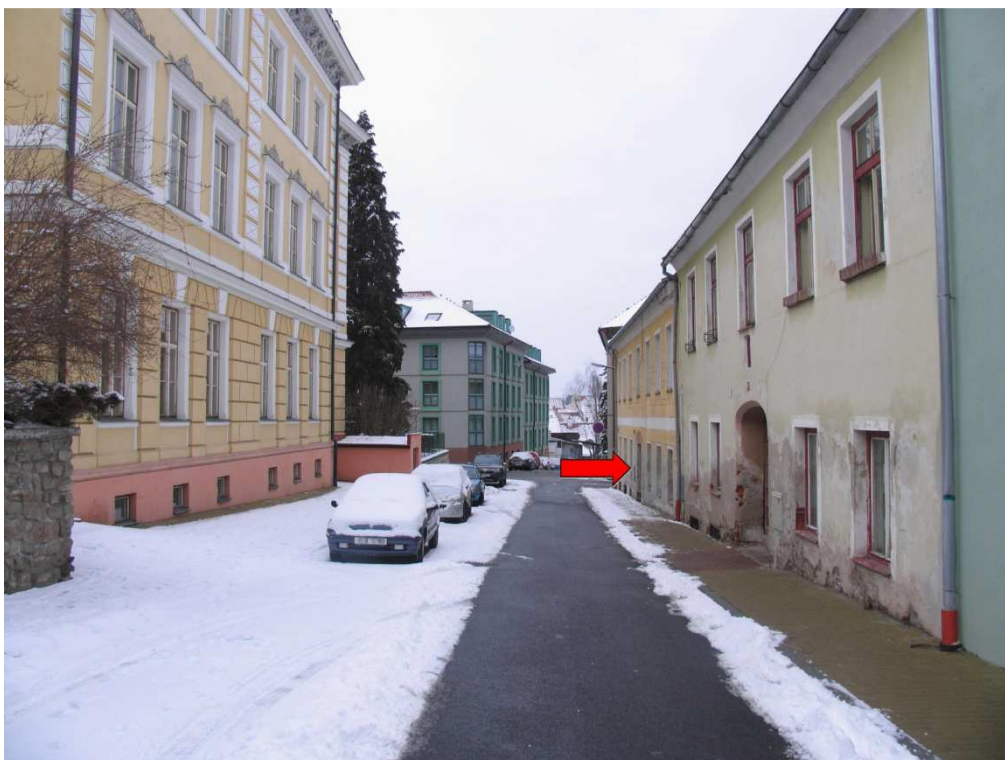
Obrázek 9 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

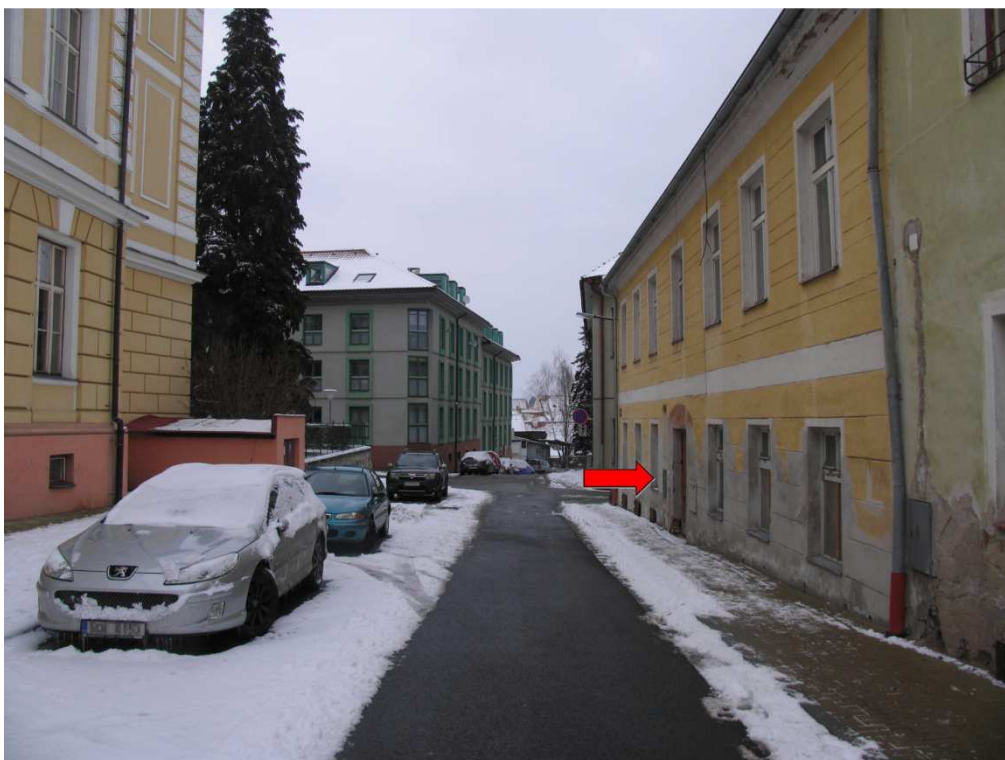
Obrázek 10 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 11 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 12 - Pohled na dům v Lázeňské ulici čp. 190 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 13 - Pohled na dům v Dlouhé ulici čp. 116 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 14 - Pohled na dům v Dlouhé ulici čp. 116 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 15 - Pohled na dům v Dlouhé ulici čp. 116 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 16 - Pohled na dům v Dlouhé ulici čp. 116 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 17 - Pohled na dům v Solní ulici čp. 120 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

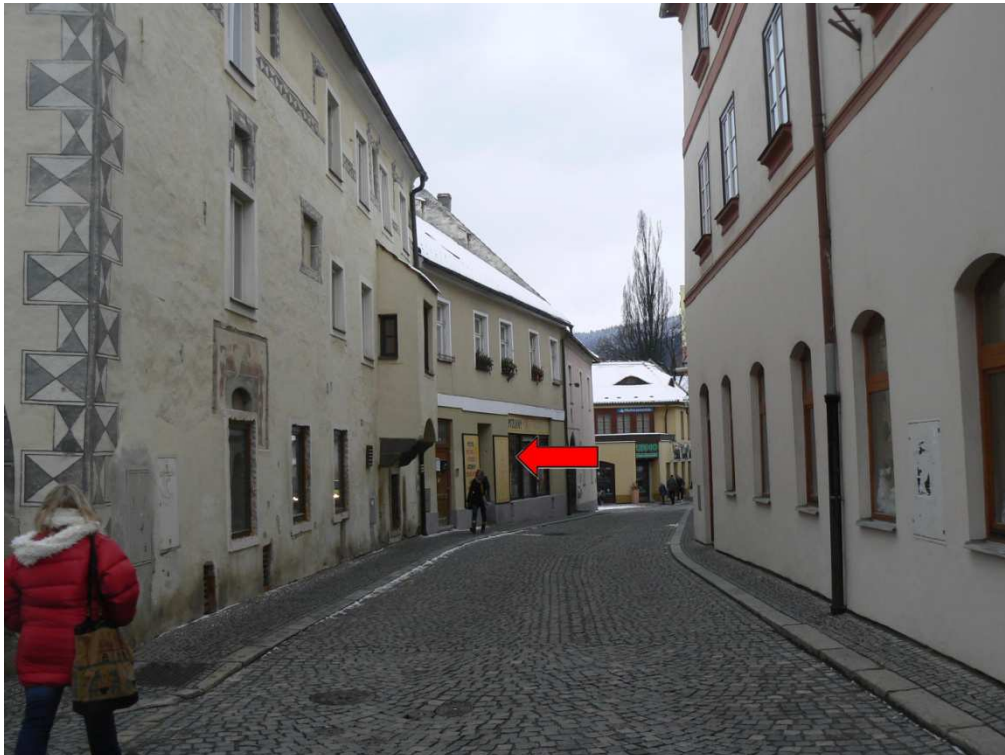
Obrázek 18 - Pohled na dům v Solní ulici čp. 120 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 19 - Pohled na dům v Solní ulici čp. 120 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 20 - Pohled na dům v Solní ulici čp. 120 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 21 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 22 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 23 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 24 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 25 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 26 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 27 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 28 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 29 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 30 - Pohled na dům v Krumlovské ulici čp. 39 ve městě Prachatice.

Zdroj: vlastní

Obrázek 31 - Pohled na vchod domu v Krumlovské ulici čp. 39 v Prachaticích.

Zdroj: vlastní

Obrázek 32 - Pohled na vchod domu v Krumlovské ulici čp. 39 v Prachaticích.

Zdroj: vlastní

Obrázek 33 - Pohled na chodbu domu v Krumlovské ulici čp. 39 v Prachaticích.

Zdroj: vlastní

Obrázek 34 - Pohled na chodbu domu v Krumlovské ulici čp. 39 v Prachaticích.

Zdroj: vlastní

Obrázek 35 - Směrový pohled od domu v Krumlovské ulici čp. 39 v Prachaticích.

Zdroj: vlastní

Obrázek 36 - Směrový pohled od domu v Krumlovské ulici čp. 39 v Prachaticích.

Zdroj: vlastní

Dotazník:

Otázka č. 1

Kde jste původně s rodinou v Prachaticích bydleli?

Otázka č. 2

Byli jste na původní adrese, kde jste dříve bydleli, spokojeni? (s úrovní bydlení, místo, sousedé)

Otázka č. 3

Měl jste Vy nebo Vaše rodina problémy s placením nájemného? Dlužili jste peníze na nájemném?

Otázka č. 4

Co vedlo k Vašemu stěhování na ubytovnu na Krumlovské ulici.

Otázka č. 5

Jak dlouho na ubytovně v Krumlovské ulici bydlíte?

Otázka č. 6

Zlepšila se po přestěhování na Krumlovskou ulici úroveň Všeho života? Pokud ano, v čem?

Otázka č. 7

Chybí Vám v novém bydlišti na Krumlovské ulici něco? Pokud ano, tak co?

Otázka č. 8

Využíváte pomoc sociálního pracovníka?

Otázka č. 9

Jak často se s Vámi schází sociální pracovníci či romský koordinátor?

Otázka č. 10

Měl jste někdy se sociálním pracovníkem či romským koordinátorem konflikt? Pokud ano, tak jaký?

Otázka č. 11

Jsou nějaké problémy v životě na ubytovně v Krumlovské ulici? Pokud ano, tak jaké?

Otázka č. 12

Je něco, co byste v životě na ubytovně v Krumlovské ulici zlepšil? Pokud ano, tak co?

Otázka č. 13

Pořádají se na ubytovně v Krumlovské ulici nějaké kulturní a volnočasové akce? Pokud ano, tak jaké?

Otázka č. 14

Kdo jste, za koho se považujete a jak byste se charakterizoval?

1. Dotazník:

Otázka č. 1

Kde jste původně s rodinou v Prachaticích bydleli?

Horní ulice čp. 141 v Prachaticích.

Otázka č. 2

Byli jste na původní adrese, kde jste dříve bydleli, spokojeni? (s úrovní bydlení, místo, sousedé)

S úrovní bydlení jsem spokojen nebyl, neměli jsme doma koupelnu a byla tam plíseň. Se sousedy jsem vycházel dobře, poloha domu ve městě byla super, bylo to v centru města.

Otázka č. 3

Měl jste Vy nebo Vaše rodina problémy s placením nájemného? Dlužili jste peníze na nájemném?

V životě jsem nedlužil, vždy jsem poctivě nájem platil.

Otázka č. 4

Co vedlo k Vašemu stěhování na ubytovnu na Krumlovské ulici.

Strčili nás sem, město koupilo panelák a slibovali, že se zde budeme mít lépe, že tu budeme mít WC a sprchu.

Otázka č. 5

Jak dlouho na ubytovně v Krumlovské ulici bydlíte?

Skoro 3 roky, od roku 2010.

Otázka č.6

Zlepšila se po přestěhování na Krumlovskou ulici úroveň Všeho života? Pokud ano, v čem.

Zhoršila a to tím, že jsme pohromadě, děti se tady navzájem ovlivňují a chybí mi společnost bílých, jako to bylo v Horní.

Otázka č. 7

Chybí Vám v novém bydlišti na Krumlovské ulici něco? Pokud ano, tak co?

Větší byt, máme pouze 1+1 a to jsem baron. Dále mi chybí více starosti o nás.

Otázka č. 8

Využíváte pomoc sociálního pracovníka?

Nevyužívám, protože sem v současné době nikdo nedochází.

Otázka č. 9

Jak často se s Vámi schází sociální pracovníci či romský koordinátor?

Vůbec.

Otázka č. 10

Měl jste někdy se sociálním pracovníkem či romským koordinátorem konflikt? Pokud ano, tak jaký?

Ne, protože sem nikdo nechodí a to od roku 2011.

Otázka č. 11

Jsou nějaké problémy v životě na ubytovně v Krumlovské ulici? Pokud ano, tak jaké?

Že je to tady ghetto, lidi nás odsuzují, že jsme cikáni z ghetta, to dříve nebylo.

Otázka č. 12

Je něco, co byste v životě na ubytovně v Krumlovské ulici zlepšil?

Zvětšit byty alespoň na 2+1, udělat zvenku fasádu, aby to nevypadalo jako ghetto.

Otázka č. 13

Pořádají se na ubytovně v Krumlovské ulici nějaké kulturní a volnočasové akce? Pokud ano, tak jaké?

V roce 2011 zde byla akce na Velikonoce a na Mikuláše, jinak si na nic podobného nepamatuju.

Otázka č. 14

Kdo jste, za koho se považujete a jak byste se charakterizoval?

Jsem Olašský cikán, bydlím na Krumlovské 39 a jsem tu nespokojený.